

Lesník

ČASOPIS ZAMESTNANCOV • LESY Slovenskej republiky, štátny podnik

2021

I.

II.

III.

IV.

V.

VI.

VII.

VIII.

IX.

X.

XI.

XII.

Mám ja orech a nič na ňom

Mám ja orech a nič na ňom,
mám frajera, čo ma po ňom,
ja ho ľúbim a on mňa nie,
aké je to milovanie,
aká je to láska.

Mám ja hrušku a nič na nej,
mám frajerku, čo ma po nej,
ja ju ľúbim, ona mňa nie,
aké je to milovanie,
aká je to láska.

Mal som milú, už ma nechce,
nech ju za to Pán Boh stresce,
nie tak veľmi, len tak málo,
aby sa jej nič nestalo,
holubičke mojej.

Ľudia pre lesy, lesy pre ľudí

4. Zmeny vo vedení štátneho podniku LESY SR

Tretí mesiac tohto roka priniesol so sebou ďalšie zmeny na najvyššom poste vedenia štátneho podniku LESY Slovenskej republiky a zamestnanci sa opäť dočkali menovaného generálneho riaditeľa.

4. Lesnícke pečiatky

Je ďalšou knihou, ktorá svetlo sveta uzrela vďaka dlhotrvajúcej a veľmi plodnej spolupráci lesníckeho historika Ing. Viliama Stockmanna a štátneho podniku LESY SR. Nás teší, že ju môžeme predstaviť práve počas marca, mesiaca knihy.

5. Verejná dražba dreva OZ Kriváň

Vďaka výrobe na OZ Kriváň, bol dobre načasovaný prísun surových kmeňov duba z LS Lučenec a LS Poltár a to umožnilo vykonať VDD obrazne povedané v predtermíne, nakoľko v siedmom týždni tohto roku VDD realizovali len dva lesné závody a to OZ Kriváň a OZ Žarnovica.

5

6

6. Lavínové tragédie sú silno vryté do lesníckych duší

Každoročne si lesníci predovšetkým z podhorských oblastí pripomínajú výročia lavínových nešťastí, ktoré práve v týchto lokalitách každoročne ohrozujú nielen lesné porasty, ale tiež ľudí. Snahu o zníženie ich ničivej sily vyvíjali už naši predchodcovia budovaním protilavínových opatrení.

7. Lavínová tragédia v Nízkych Tatrách

Prinášame spomienky účastníka záchranných prác Ľubomíra Dedečka, ktorý sa pred 65 rokmi podieľal na hľadaní preživších, ale i tých, ktorí nemali šancu uniknúť nečakanej mase snehu rútiacej sa na domec lesných robotníkov.

8. Spomenúť si treba ...

„V ten nešťastný, či aj šťastný deň 7. augusta 2019, som šiel ráno na Čierny vršok opraviť rebrík na posede a okolo desiatej som sa vracal späť do Chaty. Keď som chcel vykročiť dopredu, zbadal som hneď pod cestou mladého medvedíka, ešte som stačil zaostriť a odfotografovať, keď v tom okamihu zarevala v kroví nad cestou medvedica a rútila sa za mnou,“ začína svoje rozprávanie Ivan Kňaze.

10. Búranie 3500 priehrad v Európe!

Priehrady sú nesporným prvkom obrovskej biodiverzity živočíchov, rastlín a druhov na vodu naviazaných. Za samozrejmosť považujeme pestré spektrum chránených druhov žijúcich vo vode, na vode a v jej okolí, ktorým priehrady poskytujú miesto na život, úkryt a dostatok potravy. My dnes žijeme enviro-, eko- a biodobu s klapkami na očiach, keď nepoznáme, nechápeme a netušíme. Kto nepozná minulosť, nechápe súčasnosť, netuší budúcnosť.

12. Priestupky a škody

Od 1.7.2020 je v platnosti smernica Sm LV 025 – Úprava postupu vyčistenia, uplatňovania a vymáhania škôd spôsobených krádežami dreva v podmienkach LESY SR, š.p., ktorá definuje a určuje postupy pri vyčistení, uplatňovaní a vymáhaní škôd spôsobených krádežami dreva. V prípade krádeže dreva, ktorá sa nachádza na lesnom pozemku, nie je rozhodujúca pre trestnosť výška spôsobenej škody, ale zmocnenie sa tohto dreva.

8

14

14. Lesná správa Liptovská Teplička

Kým v minulom čísle sme sa pri predstavovaní lesných správ venovali OZ Topoľčianky, tentokrát zavítame na Liptov a predstavíme si najmenšiu lesnú správu OZ Liptovský Hrádok, ktorá manažuje porasty v nadmorských výškach od 860 po 1946 m n. m. na vrchu Kráľovej hole.

16. Veľká tragédia pod Veľkým Bokom

Horárne okrem svojho primárneho poslania neraz poskytujú aj útočisko návštevníkom hôr v prípade nepriaznivého počasia. Tak poslúžila skupine zablúdených lyžiarov aj horáreň na Škarkátke v doline Hodruša nad Malužinou v marci 1944.

18. Z vody až na cestu – Tajchy a lesné dopravníctvo v povodí Čierneho Hrona

Plavenie dreva patrí k najstarším druhom dopravy vyťaženej drevnej hmoty z lesných porastov, ktoré boli používané na území Slovenska. Splavnosť tokov v tom čase pomáhali udržiavať umelo budované nádrže – lesnícke tajchy. Navzájom sa od seba odlišovali technologickým riešením, objemom aj materiálom použitým na stavbu hrádze. Prostredníctvom naakumulovanej vody podľa potreby zvyšovali hladinu tokov tak, aby plavenie dreva bolo bezproblémové.

Redakčná rada

Ing. Jozef Bystriansky
Ing. Robert Kiš
Ing. František Fodor
Ing. Július Burkovský
Šéfredaktor:
Mgr. Anna Sliacka, PhD. (as)

Stáli prispievatelia:

Mgr. Lucia Čekovská
Ing. Zdenko Kováč
Ing. Michal Slávik
Ing. Viliam Stockmann, CSc.
Ing. Martina Velká
Mgr. Marína Debnárová (md)

Grafická úprava:

Ing. Peter Valach

Foto na obálke:

Ing. Zdenko Kováč

Adresa redakcie:

LESY SR, š. p.
generálne riaditeľstvo
Námestie SNP 8
Banská Bystrica
975 66
anna.sliacka@lesy.sk
+421 918 444 218

„Prežili sme blokádu, prežijeme aj blahobyť“... to bola hláška, ktorá nesmela chýbať na pracovných stretnutiach, rodinných posedeniach či kamarátskych akciách. Práve tam sa tvorili a odtiaľ sa šíрили názory, práve tam vznikali nové riešenia, ktoré častokrát posúvali spoločnosť tým správnym smerom.

Riešenia problémom vznikajúce na mieste, riešenie problému z očí do očí, to je to, čo posúva spoločnosť vpred. Ten kto pozná kraj, v ktorom žije a plánuje žiť, ten vždy hľadá tie najlepšie riešenia. Pri tak diverzifikovanej krajine, či už z pohľadu kultúry a tradícií, spôsobu života a obhospodarovania krajiny a jej ochrany, sa musí všetko riešiť na mieru.

Pri tom, ako teraz komunikácia s obyvateľmi v regiónoch viac nefunguje ako funguje, sa začínam obávať, či nám o pár mesiacov nebudú chodiť domov rozvrhy s tým, kedy môžeme umyť doma riad, kedy môžeme vysypať smeti, kedy si môžeme otvoriť okno, či nazrieť do miestností, kam aj páni chodia pešo...

Lebo ak ste si to neuvedomili, sme len krok od toho... len krok od toho, kedy nás vyženú z našich lesov, z ktorých už vyhнали stovky rokov pracujúce kone a furmanov na lúky a krok od toho, kedy ich z lúk donútení vyššou mocou poženieme do stajní... kedy príroda v piatom stupni ochrany bude patriť len tomu, kto bude pri moci.

Príroda Slovenska, ktorá by mala patriť všetkým, je len krok od toho, aby sa obohnala páskou so zákazom vstupu. A potom Vás do nej vezmú vyvolení, samozrejme ak budete mať dosť financií, aby ste sa na našu krásnu prírodu tvorenú generáciami pred nami, mohli pozrieť.

Všetko je vraj nasmerované tým správnym, prepáčte, najsprávnejším smerom. Aspoň tým sme denno-denne masírovaní cez médiá tými, ktorí by mali realizovať požiadavky prevažnej väčšiny miestnych ľudí.

No slovko MALI nie je synonymom slovka CHCIET, ani slovka PENIAZE a ani slovka MOC...

No na druhej strane je slovné spojenie PIATY STUPEŇ OCHRANY synonymom slovného spojenia ZÁKAZ VSTUPU!

Anna Sliacka

19. Lesníctvo Grécka

Grécko zaberá južný koniec Balkánskeho polostrova vo východnom Stredomorí s plochou 12,89 mil. ha, pričom výmera lesných pozemkov tvorí 30,78% rozlohy krajiny. Z hľadiska lesných zdrojov predstavuje štvrtú najväčšiu krajinu v Európe. Vo vlastníctve štátu je 70%-80% lesov, zvyšok spravujú súkromní vlastníci.

20. Čarovná noc v horách Pelionu

Polostrov Pelion v strednom Grécku je husto porastený dubmi, bukmi, javormi a platanmi a vďaka nespočetným potokom a bystrinám sa tu darí bohatej vegetácii a lesy oplývajú bohatou vlhkosťou. Tieto lesy sú domovom vzácnej saprofágnej chrobače, živiacej sa rozkladajúcimi zvyškami, ale aj dravých bystruškovitých chrobákov mnohých druhov.

22. Ako sa z účtovníka Riaditeľstva ŠLS v Banskej Bystrici stal popredný slovenský lesnícky historik

Pokračujeme v predstavovaní Júliusa Bartáka, riaditeľa, ktorý dal Pôdohospodárskému archívu správnu štruktúru, územné členenie, personálne obsadenie a potrebnú obsahovú náplň. Pre slovenské lesníctvo tak Július Barták vykonal ojedinelú službu, ktorú v podstate dodnes nemá kto oceniť.

20

27

24. Lesnícke osobnosti

Ing. Anton Hatiar – pripomínáme si 120. výročie narodenia popredného zriaďovateľa a vedúcu osobnosť slovenskej taxácie, zakladateľa a organizátora hospodárskej úpravy lesov na Slovensku. Venoval sa metodológii vypracovania lesných hospodárskych plánov progresívnymi metódami, mapovaniu lesných porastov a ich ochrane proti nebezpečným vetrom, vytváraním rozčleňovacích priesekov.

Ing. Jozef Lackovič – pripomínáme si storočnicu štiavnickej lesníckej a maliarskej legendy. V odbore pestovania lesov sa postupne vypracoval na odborníka, ktorý viedol aj všetky učebné praxe na Školskom poľesí v Kysihýbľi, ktoré boli na vysokej úrovni. Aj vďaka Lackovičovi školu opúšťali absolventi, z ktorých sa v praxi stali významní pestovatelia našich lesov.

25. Kaštielske noviny

Prinášame ďalšie informácie o fungovaní a aktivitách v rámci poľovníckeho kaštieľa Palárikovo, v ktorom ani počas mesiacov skúšaných pandémie nezastal život. Aké boli nosné podujatia roku 2020 a čo prinesie rok 2021 prezradil manažér tohto zariadenia Ing. Matúš Pacelt.

27. LESOKLAMY

Neverte vlastným očiam, pretože iluzionisti z radov prírody sa s vašou fantáziou dokážu naozaj pohrať. Neveríte, tak sa o tom presvedčte ☺.

28. Zajtra bol iný deň

Camille Kachani svoju tvorbu používa ako spôsob pochopenia toho, ako sa dostal tam, kde dnes je a ako sa stal mužom, akým je dnes. Stvárnjuje to v „sochách“ vo forme akýchsi hybridných objektov zmietaných vo víre pôvodných primitívnych prírodných podmienok.

28

Zmeny v manažmente štátneho podniku LESY SR

Silný podnik potrebuje silné vedenie. Preto výberu generálneho riaditeľa nášho podniku vždy predchádzajú isté postupy. Na prechodné obdobie je zabezpečený chod štátneho podniku poverením vedúceho zamestnanca na obdobie maximálne troch mesiacov. Ak za dané obdobie nie je vybraný a menovaný generálny riaditeľ, je vedením podniku poverený ďalší vedúci zamestnanec až do menovania generálneho riaditeľa.

Rok 2021 začal štátny podnik pod vedením povereného generálneho riaditeľa Ing. Tomáša Čuka, ktorého poverenie sa skončilo 28.2.2021. Od 1.3.2021 bol poverený vedením štátneho podniku súčasný organizačný riaditeľ JUDr. Ján Golian. Počas jeho vedenia štátneho podniku prebehli dvojkoľové výberové konania na obsadenie najvyššej manažerskej funkcie v našej spoločnosti.

Druhého kola výberového konania na funkciu generálneho riaditeľa sa zúčastnili dvaja uchádzači, konkrétne Ing. Tomáš Čuka a Ing. Juraj Piecka, PhD. Obaja splnili hranicu 70% úspešnosti stanovenú a schválenú výberovou komisiou pre prvé a rovnako aj pre druhé kolo.

Výberová komisia pod vedením štátneho tajomníka Andreja Gajdoša v druhom kole a v rámci výberového procesu uskutočneného formou osobného pohovoru

ru s uchádzačom overila predovšetkým schopnosť analytického a strategického myslenia, ďalej manažerske, riadiace a organizačné schopnosti, komunikatívnosť, samostatnosť v rozhodovaní, výkonnosť a v neposlednom rade znalosti z lesníckej politiky SR.

Na základe celkového hodnotenia výsledkov zvíťazil Ing. Tomáš Čuka ziskom 272 bodov z celkového možného počtu 300 bodov. Ing. Tomáš Čuka bol do funkcie vymenovaný ministrom pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Jánom Mičovským v piatok 12. marca 2021 na generálnom riaditeľstve v Banskej Bystrici.

Prajeme veľa pracovných úspechov!

Lesnícke pečiatky

Predstavujeme najnovšiu publikáciu Viiliama Stockmanna „Lesnícke pečiatky“, ktorá so svojimi insígniami a grafickým spracovaním predstavujú jedinečnú pamiatku svojej doby. V publikácii si možno listovať bez toho, aby ste sa nudili. Zároveň je prehliadkou našej histórie a mementom toho, v akých rôznych štátnych zriadeniach naši predkovia žili – či už to bolo Rakúsko-Uhorsko, prvá či druhá Československá republika.

Medzi pečiatkami sme našli aj unikáty – napr. pečiatku Ministerstva hospodárstva Slovenskej Krajiny (pod ktoré patrilo aj Ústredné riaditeľstvo štátnych lesov a majetkov), ktorú dnes už ťažko niekde nájdeme. Podľa pečiatok sme sa postupne dozvedeli zmeny i názvy a štruktúru československých štátnych lesov. Skutočným bombónikom boli pečiatky s 96 riaditeľstvami štátnych lesov na Slovensku. Kto by dnes povedal, že kedysi napr. v Opatovciach nad Žitavou, Pruskom, Strede nad Bodrogom, Skačanoch, Štiavničke, Zámutove, Zubnom či vo Veľkých Uhoriach sídlili riaditeľstvá štátnych lesov? Ale aj to je história lesného hospodárstva na Slovensku a pečiatky nám to dokumentujú.

Kniha vychádza v roku, keď si pripomínáme 150. výročie osamostatnenia lesníctva od baníctva a my sme si na jej predstavenie vybrali práve mesiac kníh.

A ako sa sám autor dostal k lesníckym pečiatkam?

„Ako študenta lesníckej školy v Banskej Štiavnici, ma táto hneď očarila svojou špe-

cifickou baníckou a lesníckou históriou. Tu som sa zásluhou niektorých svojich profesorov doslova upísal lesníckej histórii, ktorej som sa potom venoval po celý život.

Dlhé roky som bádala v rôznych studených a zaprášených archívoch a príležitostne a náhodne som objavoval rôzne vzácne archívne listiny, ktorých obsah som použil k napísaniu niekoľkých kníh s tematikou lesníckej histórie. Poctivo sa však priznám, že nikdy som neplánoval napísať knihu o lesníckych pečiatkach. Postupne som si však uvedomil, že všetky listiny sú podpísané

dobovým lesníckym činovníkom a opečatované jeho lesníckym úradom. A tak som dostal nápad, že je škoda tieto listiny využiť len obsahovo a začal som ich skenovať a signatúru listiny na počítači zostrihnúť, zvýrazniť pečiatku a podpis príslušného lesníka. Tým som získal dve historické hodnoty:

– dobovú pečiatku, ktorá je rôzneho obsahového, estetického i farebného stvárnenia, ktorá textovo oznamuje názov lesníckej inštitúcie a súčasne podľa štátneho znaku či iného dobového označenia sa dá priradiť do určitého časového obdobia,

– súčasne podpis dobového vedúceho úradníka príslušnej lesníckej inštitúcie. Podpisy sú väčšinou ťažko čitateľné, ale predchádzajúcim štúdiom lesníckych biografii uhorských a slovenských lesníkov som získal určitú prax do tej miery, že väčšinou identifikujem aj ten horší rukopis, ak viem, že v konkrétnom roku bol prednostom konkrétneho lesného úradu (lesnej inšpekcie, lesnej správy) ten a ten lesník.

Tieto dva fenomény, pečiatka a podpis, vytvorili základnú faktografiu, z ktorej môžeme čítať politický štátoprávny útvar, lesnícku inštitúciu a najmä meno príslušného vedúceho lesníka.

Takže nielen textová lesnícka história, ale aj obyčajná pečiatka môže byť naším sprievodcom lesníckou históriou.“

Prijemné čítanie

-md-

Verejná dražba dreva OZ Kriváň

V dňoch 18.-19.02.2021 prebehla na OZ Kriváň – Verejná dražba dreva (VDD), ktorá sa uskutočnila na ES Lučenec. Netradičná, ešte sa tak nerobila, pre nás bola v tom, že súčasťou bola iba jedna drevina, ktorá bola ponúknutá na túto formu predaja v širšom rozsahu kvality.

Vďaka výrobe, bol dobre načasovaný prísun surových kmeňov duba z LS Lučenec a LS Poltár a to umožnilo vykonať VDD obrazne povedané v predtermíne, nakoľko v siedmom týždni tohto roku VDD realizovali len dva lesné závody a to my a OZ Žarnovica.

Ako budete na konci textu v prílohe v tabuľke vidieť, priemerné speňaženie nie je nijaké vysoké, pretože pri tejto forme predaja sa pri dube bežne dosahuje aj cez 400 €/m³, no dôvodom tohto je skutočnosť, že súčasný obchodný riaditeľ Ing. Albert Macko, ktorý bol pred dražbou na ES Lučenec nám umožnil vyložiť širšie rozpätie kvality a to od I. tr. ak. až do III. D tr. ak., čo sme aj urobili.

Dĺžkovo boli výrezy vyrobené v rozpätí od 1,60 m až do 11,20 m. Na výrobu krátkych výrezov už dlhoročne je na ES Lučenec špecialista Mirko Krupa a hrúbkovo sa stredy výrezov pohybovali od 33 cm do 83 cm.

Skutočnosť je však taká, že po ocenení vyloženej drevnej hmoty podľa nášho platného cenníka, keby sme túto drewnú hmotu predali bežným spôsobom, tak by nám vyšla kubíková cena 212,49 €, čo by bolo o 107,60 € menej oproti tej, akú sme skutočne dosiahli. Takže, ako hovorí ľudové porekadlo a u nás to v tomto prípade určite platí – **aj menej je niekedy viac.**

Samotnú dražbu ešte skomplikovala skutočnosť Covid 19 a to tým, že celý kolektív ES Lučenec nútene „vypadol“ do domácej karantény a 1/3-tinu príprav museli dorobiť zamestnanci ES Kriváň pod vedením Ing. Bra-

Vyhodnotenie dražby dreva drevina dub 18-19.02.2021

OZ Kriváň								
Drevina	Ponuka		Predané		Navýšenie (€)	Navýšenie (%)	Úspešnosť predaja (%)	Priemerné speňaženie €/m ³
	objem (m ³)	vyvolávacia cena (€)	objem (m ³)	kúpna cena (€)				
DB	213,65	45.398,09	213,65	68.387,92	22.989,83	150,64	100,00	320,09
Spolu	213,65	45.398,09	213,65	68.387,92	22.989,83	150,64	100,00	320,09
		Poradové číslo	Drevina	Dĺžka	Priemer	eur	Firma	
Najvyššia cena za m ³ :		942	Db	6,8	61	640	Schlautman	
Najvyššia cena za kus:		945	Db	6	68	1159	Schlautman	

nislava Gondu vedúceho ES a bol pomôcť aj Ing. Pavol Král vedúci EOU. A aby toho nebolo málo, ako na potvoru začal padať sneh, o ktorom sme celú zimu dovtedy ani nevedeli. Krivánci ho ometali dvakrát a deň pred dražbou Lučenčania ešte raz.

Na záver len toľko a vidieť to z fotiek v prílohe. Ešte deň pred dražbou mrzlo, sneh a po dvoch dňoch dražby to už vypadalo ako na jar.

Ing. Peter Antalík
referent obchodu OZ Kriváň

Lavínové tragédie sú silno vryté do lesníckych duší

Stalo sa pravidlom, že každoročne spomíname na najväčšie lavínové nešťastia, ktoré si vyžiadali ľudské životy. Túto jar tomu nebolo inak a naši zamestnanci si uctili pamiatku obetí veľkej lavíny nad osadou Rybô, ale aj obetí v Kulichovej doline. Spomienkou na tragické udalosti sú nielen pamätníky na miestach nešťastí, ale v dnešných dňoch aj vence a zapálené sviečky.

Zamestnanci OZ Slovenská Ľupča a LS Staré Hory sa začiatkom februára vybrali do Hornojelenskej doliny, aby si pripomenuli vôbec najtragickejšiu lavínu na území Slovenska, ktorá padla 6.2.1924 v lokalite Rybô. Z juhovýchodných svahov Krížnej vo Veľkej Fatre sa pred 97-mimi rokmi uvoľnila veľká masa snehu s objemom 600 tisíc ton. Vyžiadala si 18 mŕtvych, z toho 15 bolo detí. Na záchranných prácach sa v tom čase zú-

častnilo 250 ľudí. Obete pochovali na cintoríne v Starých Horách, tabuľa s menami obetí spolu s krížom je osadená nad osadou Rybô.

V drevenej kolíske akoby zázrakom prežil dnes 97-ročný Benjamín Strmeň. Vedúci lesnej správy Staré Hory Michal Riša hovorí: „Ľudia z osady Rybô, čo je najvyššie položená osada Starých Hôr, väčšinou pracovali ako lesní robotníci, Benjamín v lese odpracoval celý život. Lavína padla z hlavného aj vedľajšieho sedla, podľa dobových záznamov napadlo veľké množstvo snehu a fúkal vietor so silou víchrice.“

Previaty sneh na záveterných svahoch vytvoril nestabilné snehové dosky a vankúše, ktoré sú veľmi nebezpečnými lavínovými útvarmi. Celé desiatky rokov prebiehali zalesňovacie práce v odtrhovom pásme. Územie je porastené bučunami, ako aj zmiešanými lesmi buka lesného, smreka obyčajného

a jedle bielej, ktoré sú sprevádzané javorom horským, smrekovcom opadavým, jaseňom štíhlym a vrbou bielou. Vo vyšších polohách je kosodrevina. Hospodárenie je postavené na tom, že ide sa robia miernejšie zásahy, nie sú tu holoruby.

„Lesníci vykonali viaceré protilavínové opatrenia – išlo o zalesnenie Rybôvského sedla kosodrevinou šachovnicovým spôsobom, osádzali sa drevené umelé zábrany, kosodrevina sa rozrástla, dobre drží a zabraňuje to väčším lavínam, aby padli a na druhej strane je aj menej snehu v posledných rokoch. Pád lavíny takých rozmerov sa teoreticky môže zopakovať, asi pred 15 rokmi padla lavína, zastavila sa v doline,“ dodáva Michal Riša.

Veríme, že lavíny podobných rozmerov sa už v budúcnosti vyskytovať nebudú a že nebudú pribúdať ani obeť lavínových nešťastí.

-md-

Lavínová tragédia v Nízkych Tatrách

Spomienky účastníka záchranných prác

„Odrh lavíny vznikol v nadmorskej výške 1 700–1 750 m. Mal typický tvar zalomenej čiary, ktorá vytvorila asi 800 m dlhý oblúk po obvode kotliny. Juhovýchodný svah, po ktorom sa dali masy snehu do pohybu, má tvar mierne vypuklého trojuholníka, obráteného vrcholom nadol. Vrchol trojuholníka vytvára lievik, do ktorého sa za moment nahromadilo, podľa prepočtu, 720.000 m³ tvrdého, doskovitého snehu.“

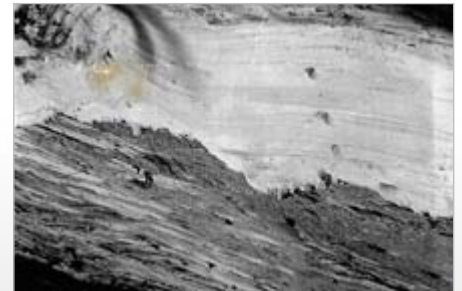
Ladislav Milan Štefan Šramka:
Nebezpečenstvo lavín (1988)

Dňa 8. marca 1956 sa na južnej strane Nízkych Tatier za obcou Dolná Lehota zosunula na svahoch Žiarskej hole lavína do bočnej dolinky Kulichová a zrovnala so zemou zrubový dom, v ktorom sa nachádzali lesní robotníci. Pretože bolo zlé počasie a napadlo veľa čerstvého snehu, robotníci nemohli pracovať a tak sa zdržiavali v tejto chate. Stalo sa to dopoludnia o 9,40, keď obrovská lavína zasiahla zrub a v ňom zavalila 19 ľudí. Jedného z nich, Michala Gálika, vytlačila na koniec a hoci nebol poriadne oblečený, bosý utekal do doliny pre pomoc.

Správa sa veľmi rýchlo rozšírila a záchranné práce zorganizovali vojaci z posádok v Brezne, Banskej Bystrici a Martine, hasiči ako aj Horská služba. Prišli tiež jej členovia z Vysokých Tatier. Na pomoc sa preto zorganizovala aj Horská služba Nízke Tatry-juh a v spolupráci s lyžiarmi z Brezna spolupracovali na organizácii záchranných prác. Tak som sa tam dostal aj ja.

Prví záchrancovia prišli na miesto nešťastia pred štrnástou hodinou. Pomocou poľovníckeho psa sa podarilo vypátrať a zachrániť dvoch ľudí – Jána Repku a Tomáša Frajta. Ešte v ten deň sa našlo ďalších šesť ľudí, žiaľ už mŕtvych.

Pracovalo sa tam 16 hodín denne, od rána od 4:00 do neskorého večera. Pracovná morálka bola vysoká a záchranári nechceli z lavíniska ani odísť. Zabezpečovali sme aj pozorovanie svahu nad ním, lebo hrozili ďalšie zosuvy snehu, ktoré by mohli ohroziť

na ňom pracujúcich záchranárov. Denne sa tam vystriedalo asi 600 ľudí.

Keď Horská služba skonštatovala, že nehrozí pád ďalších lavín, mohli sa začať vyhľadávacie práce. Pre mňa to bola tvrdá škola a ťažká skúsenosť pri mojich začiatkoch v Horskej službe. Bol som ešte len čakaťel na prijatie do Horskej služby a v tom mesiaci (marec 1956) som dovŕšil iba 19 rokov a už som musel čeliť tvrdým skúsenostiam s mŕtvymi ľuďmi v rôznom stave, ako ich živel dostihol. Žena, ktorá čistila zemiaky na obed ešte jeden nedočistený držala v ruku aj po smrti. Traja muži, hrajúci karty, boli pritlačení na zemi aj s posteľou, keď chata ponad nich zmizla do nenávratna. Jeden z nich držal v ruke pikového kráľa. Flaša s mliekom bola rozbitá a sklo z nej bolo vtlačené do tváre ďalšieho. Boli to proste hrozné pohľady, ktoré ma ešte aj dnes prenasledujú.

Vrstva snehu, tvrdého ako betón, mala miestami aj desať metrov. Sondy, ktoré sme používali, nám boli nanič, pretože sneh bol premiešaný s drevom, šatstvom, matracami a ostatnými vecami, čo sa nachádzali v chate. V priebehu prác sa zistilo, že hrozia pády ďalších lavín, preto sa musel počet záchranárov obmedziť a štáb tam ponechal len

príslušníkov armády a členov Horskej služby, pracujúcich v menších skupinkách.

Až 18. mája bola skupinou príslušníkov požiarnej ochrany objavená pri potoku posledná obeť.

Na záchranných prácach na lavínisku sa od 8. do 18. marca zúčastnilo 3.717 osôb – príslušníkov armády, ministerstva vnútra, požiarnej ochrany, členov Horskej služby, občanov z okolia, zamestnancov lesov i povodov so služobnými psami.

Lavínové nešťastie prinieslo 16 obetí. Deväť z nich bolo z Pohorelej a sedem z Telgártu. Najstarší Jozef Terek mal 52 rokov a najmladší Jozef Birka dovŕšil 24 rokov.

„Výpočet škôd a následkov lavíny vo Vajskovskej doline je ohromujúci. Na svojej dráhe okrem zrubovej budovy zničila 25 ha zmiešaných lesných porastov, čím znehodnotila cca 5.000 plm drevnej hmoty. Ďalej spôsobila porušenie pôdneho krytu a jeho nežiadúce premiestnenie.“

Ladislav Milan Štefan Šramka:
Nebezpečenstvo lavín (1988)

Text: Ľubomír Dědeček najst.
Obrázky: archív Ľ. Dědečka najst.

Spomenúť si treba...

Teraz už môžem povedať, že takmer po 60 rokoch môjho pôsobenia v našej prírode v našich lesoch, som sa stal takým externým pracovníkom lesov v Slovenskej republike z hľadiska pozorovania a fotografovania živočíchov a rastlín. Áno, po šesťdesiatich rokoch, veď už keď som mal 14 rokov, tak mi otec kúpil fotoaparát a od fotografoval som konvalinku a jeleňa v obore pri poľovníckej chate na Pustom poli pri Vernári. Mal som však taký zámer, ktorý sa mi veľmi osvedčil, že čokoľvek som v prírode videl a fotografoval, som si zapisoval do malej písanky a naraz som to v priebehu roka prepisoval do veľkého zošita. Až následne som mohol začať aj uverejňovať články do poľovníckych, ale aj iných časopisov a neskôr, už ako 40-ročný, som začal písať aj knihy pre lesníkov, poľovníkov a priateľov prírody. Do tohto roku som napísal 35 titulov, ktoré bývajú rozposlané do takmer všetkých odštepných závodov aj na generálne riaditeľstvo LESOV SR, š.p..

Sprvu som sa zaujímal o vtáky a hmyz, potom o hady a žaby a neskôr aj o našu zver. Od roku 1982 ma najviac zaujali medvede, ale aj ostatné šelmy. Prvé stretnutie s medveďom bolo na Veľkú noc pri Slovenskom Právne, keď ma medvedica s mláďaťom vyhnala na strom. Pravda mal som 35 rokov a ani neviem ako som na smrek vybehol. Keď som sedel na konári tri metre od seba (ostatné suché konáre som pod sebou nohami olámaval), nebolo mi do reči. Medvedica hneď odišla, ale ja až o tri hodiny, som priskákal od stromu k stromu k autu. Potom som si u riaditeľa odštepného závodu vybavil povolenie na vstup do lesov na lesnú správu Poľana, kde mi asistoval Ing. F. Indro a aj v spolupráci s lesníkmi – Milanom Rejkom, či Milanom Nôžkom a inými, mohol pozorovať a fotografovať zver, ale najmä medvede v lokalite Sedlo, Javorinka, na Záhorskej a na Klúke, Pálenici a na Mikulášskom vrchu a posledné roky s referentom poľovníctva Ing. Jánom Nôžkom v Kyslinkách, na Poľane.

Na prvom mieste bola moja rodina, manželka a tri deti, potom aj les sa stal pre mňa takým mojím druhým domovom. Spomínam si aj na krásne časy strávené v Ľubochnianskej doline s horárom Igorom Mrázom, medvede, jelenia ruja a potom aj neskoršie na Kečke so sprievodcom správcom Ivanom Podhorcom a ďalšími lesníkmi. Alebo aj zážitky v lesoch Nízkyh

tatier, na lesnej správe Čierny Váh s vábičom zveri Michalom Ondrejkom.

Ale podme teraz k veci...

Dňa 5. augusta 2019 som prišiel ako obvykle na Poľanu, na lesnú správu Kyslinky. Správca Paťo Komora ma ubytoval v chate Pod Dudášom. Prvé dva dni som sa zameriaval na fotografovanie motýľov a chrobákov, povyššie chaty vo veľkých množstvách lietali na kvetoch bodliaka a pichliača bielo-hlavého. Ráno a večer som vysedávam na blízkyh posedoch, no nevidel som ani srsti.

V ten nešťastný, či aj šťastný deň 7. augusta 2019, som šiel ráno na Čierny vršok opraviť rebrík na posede a okolo desiatej som sa vracal späť do Chaty. Krásne slnko ma znovu vylákalo na lesnú cestu, celkom pri chate som fotografoval chrobáky – fúzače za letu a v mláke vody ma zaujali larvy žabky – kuny žltobruchej, ktorú som asi desať minút fotografoval. Bol som veľmi rád, lebo pripravujem novú knihu o žabách a hadoch pod názvom „SVADBY ŽIAB A TANCE HADOV“.

Keď som chcel vykročiť dopredu, zbadal som hneď pod cestou mladého medvedíka, ešte som stačil zaostriť a od fotografovať, keď v tom okamihu zarevala v krovi nad cestou medvedica a rútila sa za mnou. Bežal som asi 10-15 metrov, keď som sa potkol, spadol som na okraj cesty, foto-

Medveď pred útokom

aparát skoval pod seba a ruky som si dal na hlavu a silno som reval, tak ako revala aj medvedica. V duchu som cítil veľkú hrôzu, clivotu, akoby koniec sveta. Bola to pre mňa najväčšia rana, ktorú som v živote zažil. Zacítil som na zadku a rebrách veľkú bolesť, medvedica bola na mne asi dve-tri sekundy. Ja som potom vyskočil a utekal dolu horou ku chate. Medvedica zbadala asi, že som živý, tak útok po niekoľkých skokoch zopakovala. Aj vtedy som už ležal na zemi, pričom som narazil hlavou na peň a ten mi spôsobil veľkú hrču (pupák). Aj vtedy zahryzla do stehna a labou zadrapala na kostrčovú kosť, vďaka silnému opasku, mi nespôsobil veľkú ranu. V zadku zostali štyri hlboké diery po zuboch.

Do chaty som prišiel, no po nohách v nohavici mi tiekla krv. Pravú ruku som mal krvavú od zádrapu, aj rebrá som bolestne cítil. Takto som šoféroval na správu, (lebo volať sa nedá, tam nie je signál), kde sa ma okamžite ujali. Správca Paťo Komor, zavola pohotovosť a dobre mi pomáhal Maťo z neďaleko horárne, ktorý mi podal vodu. Prišla pohotovostná služba z Banskej Bystrice, rany „zhruba“ ošetrili a potom som už ležal na operačnom stole, kde mi rany pozašivali a ostané škrabance po pazúroch ošetrili.

Na správu ma z nemocnice doviezla televízia JOJKA, ktorá ma už v nemocnici natáčala a potom na chatu prišli aj z Markízy. Chcel som zostať na chate, ale keďže sa mi polepšilo – doma je doma, išiel som domov. Veľmi ma prehovárali správca Paťo Komora aj Mirko Rakyta, aby som autom nešiel, že ma zavezú až do Hradišťa. Prehovárali ma aj päťkrát, za čo som im veľmi povďačný, ale nechcel som im robiť takú starosť, tak som šiel sám. Potom som aj banoval, lebo po ceste som sa začal poťiť. Zastal som pri Žarnovici, pil som vodu a potom som už šťastne prišiel domov.

Poučenie: Kto bol vinný? No nikto, keby každá ľudská matka chránila svoje dieťa tak, ako to urobila táto medvedica...! Predíšť tomuto zjavu sa nedá, človek to nikdy nepredvída, ale keď to šťastne prežije, potom je už aspoň múdrejší. Keď už medvedica zaútočí, treba urýchlene spadnúť dolu bruchom na zem a zakryť si hlavu. Medvedica na ležiaceho človeka útočí („len raz!“). Ja som však po útoku hneď vstal a utekal, takže si myslím, že preto útočila aj druhýkrát, aby ma „už celkom dorazila“. Šťastie však bolo na mojej strane, ďakujem všetkým, čo ma ochraňovali a ktorému verím....

Ale nakoniec si myslím, že som si takéto upozornenie „zaslúžil“. Myslím to v dobrom, lebo len to mi chýbalo, aby ma medveď dodriapal, dohrýzol a tak už viem o medveďom správaní – etológií, celkom všetko!

Zaujímavosť: Akurát v ten deň 7. augusta 2019, keď ma prepadla medvedica, mi

Miesto prvého prepadnutia – fotomontáž – rekonštrukcia

Miesto druhého útoku – fotomontáž – rekonštrukcia

Mladý medvedík, ktorého som odfotografoval a za 5 sekúnd mi bola medvedica na krku

Mladý medveď takto zastrašuje človeka, ale treba hneď utekať

vyšla odborná kniha „Do hôr za medveďom“, potom som už trochu nadľahčene povedal aj do televízie že: „Keby sa mi to stalo prv, mohol som tento príbeh opísať aj v tejto knihe, do kapitoly „Interakcia medveďa s človekom“.

Po roku som konečne „odvážil“ znovu ísť na Poľanu, mal som však taký zvláštny pocit. Neviem to ani vyjadriť slovami, čosi také nepríjemné, taký akože strach... Ale postupne ako som chodil po hore, ma to

prešlo. Tak som si zaumienil, že urobím menšiu rekonštrukciu toho prepadu. Na správe som oboznámil správcu Komoru, že idem pred chatu, kde ma prepadla medvedica a s fotoaparátom sa budem fotografovať ako som spadol a kde som spadol. Presne na tých miestach ako na mňa útočila medvedica. Potom som dal z toho urobiť „montážne“ fotografie. A takto to približne bolo...

Ivan Kňaze z Hradišťa

Búranie 3500 priehrad v Európe!

Voda je základný prvok života. Ak by sme si označili život číslom jeden, tak vode by istotne patrilo číslo dva. Život bez vody nie je možný. Aj samotný vzorec H_2O je s dvojkou. Možno aj preto je Svetový deň mokradí 2. február a Svetový deň vody pripadá na 22. marca. Marec a všeobecne jar je čas topenia sa snehov. Snažme sa aj my lesníci o spomalenie odtoku vody z našich lesov, ciest či liniek jej odrazením do porastov, vyčistením odrážok vody na cestách, alebo správnym hospodárením.

Na fb v skupine prírode blízke obhospodarovanie lesa bola zverejnená informácia ohľadom už zbúraných či pripravených na odstránenie 3500 priehrad a vodozádržných stavieb zväčša v západnej Európe. Ak bol za tým taký zlý technický stav, že priehrada ohrozovala, tak je to asi správne riešenie. Dôvod na odstraňovanie priehrad má byť aj hrozba zemetrasení, ktoré sa nedajú predvídať. Ale potom by sa malo zväžiť aj zrušenie atómových elektrární, výškových budov a diaľnic, mostov ... a to z dôvodu

zatiaľ nie je na zelenom, ekologickom stole ministerstva ŽP. Neochota zadržiavať vodu priehradami tu zjavne je. Keby sa v minulosti naši otcovia a dedovia takto stavali k budovaniu zásob vody, ako sa envirorezort postavil k projektom priehrad, ktoré zrušil, nič z toho, čo tu máme, by nebolo. Množstvo obyvateľov Slovenska má pitnú vodu len vďaka priehradám – vodárenským nádržiam. Potreba istôt a príchod klimatických zmien vyvoláva potrebu nových priehrad. Skúsme si iba predstaviť a domyslieť, že by dnešný negativistický enviro prístup mali naši predkovia a nemali by sme nádrž na pitnú vodu ako VN Bukovec, Hriňová, Klenovec, Málinec, Nová Bystrica, Starina, Štiavnické jazero, Turček.

História výstavby priehrad na Slovensku siaha do začiatku 16. storočia. V roku 2010 uplynulo 500 rokov od výstavby prvej priehrady Veľká Vodárenská, postavená na našom území v roku 1510 neďaleko Banskej Štiavnice. Priehrady boli u nás budované nie za jedným účelom (ako je to pri dnešných slnečných a veterných elektrárnach, ktorých výpadok v západnej Európe v januári zachraňoval Temelín), ale boli budované so širokospektrálnym využitím. Hlavná bola potreba elektrickej energie a ochrana pred povodňami, vyrovňovanie prietokov, zásobáreň vody v časoch sucha. V mnohých prípadoch za účelom potreby technickej vody pre továrne. Postupne sa pridával chov rýb a rybolov, rekreácia, vodné športy. Všetky tieto úlohy si dodnes plnia. Za tie tisícročia ľudstvo nevymyslelo nič lepšie a účinnejšie, ako prerozdeliť prietoky v čase a v priestore inak, než pomocou umelo vybudovaných vodných nádrží. My dnes žijeme enviro, eko a bio dobu s klapkami na očiach, keď nepoznáme, nechápeme a netušíme. Kto nepozná minulosť, nechápe súčasnosť, netuší budúcnosť.

Dôvodom búrania priehrad má byť to, že **mnohé stratili zmysel v protipovodňovej ochrane a niektoré neudržia ani 10%** projektovaného objemu vody. Ako keby priehrady neboli multifunkčné. Priehrady neplnia iba protipovodňovú ochranu.

- aj 10% zachyteného objemu pri povodni je lepších ako nič
- aj s 10% objemu sa môže vyrábať elektrická energia
- priehrada chladí a zvlhčuje svoje okolie
- rekreácia či vodné športy sa dajú prevádzkovať aj chytať ryby
- biodiverzita zanesením nie je ohrozená, ale skôr väčšia, lebo na prítoku sú naplaveniny staršie už často vytvárajú porast stromov a krov a prechádza to až do močiarov, tvoria sa prirodzené ostrovy, enklávy či okraje s množstvom hniezdiačich druhov

Voda pokrýva 70% zemského povrchu. Z toho slanej vody je cca 97% v oceánoch a moriach. Len tri percentá tvorí sladká voda. Je základom a súčasťou rastlinných a živočíšnych organizmov, ale aj minerálov a hornín. Vieme o jej troch skupenstvách a o tom, že voda je bez farby, chuti a vône. Ale sú aj iné pohľady na vodu. Pre mňa má farbu bielych „baránkov“ – cirrokumulov na blankytné modrej oblohe, alebo mi hrá všetkými farbami dúhy. Chutí po lese a hornine, ktorou prešla. Voní ako život prebúdajúcej sa vegetácie, či prvé jarne kvety. Nie vždy je to tak. Niekedy má farbu spláchnutej ornice, chuť neznámu a vôňu neodkanalizovanej dediny. V mnohých krajinách sveta už nie je samozrejme, že vody pre život je dostatok. Pre nás je nepredstaviteľné, že by sme museli ísť pre vodu pešo, každý deň niekoľko kilometrov. Áno, klimatická zmena sa dotýka rôznou intenzitou každého z nás. Jedným ide bez vody o život, druhí si zmenu ešte nepripúšťajú. Tretí mali šťastie na múdrych prapredkov, lebo si zvolili dobré miesto na život s dostatkem vody. Štvrtých zachránili pred problémami s nedostatkom vody či povodňami technické riešenia: STUDNE a PRIEHRADY.

vyššej zodpovednosti, ktorá sa uvádza ako dôvod búrania priehrad. Francúzko vsadilo na atómovú energiu a priehrady nepotrebuje. Ich multifunkčnosť sa nepočíta. Za búraním treba vidieť viac. Napríklad iniciatívu WWF a ochranných organizácií. Jedným z dôvodov je ťah lososov a obnovenie riečnej krajiny. To, že výhod bez priehrad bude menej, nik nerieši. Je to podobné ako pri mŕtvych lesoch. Vyčítanie ľudskému druhu – človeku, že opustil zákony prírody a musí znášať následky – povodne je scestné. Nepochopenie ochrannej funkcie priehrad ma zaráža rovnako, ako konštatovanie, že ľudské stavby nemali stáť pri riekach a v zátopových územiach. Že niekto v minulosti urobil chybu, môže byť pravda. Tie budovy, cesty, fabriky, domy okolo riek, potokov už stoja, to je realita, ktorú už nezmeníme. Pochopme to a striezlivo uvažujme. Ak sú povodne trest za porušenie zákonov prírody, tak sme nemali vychádzať z jaskýň a „z dokonaľovať či vylepšovať“ tento svet.

Som prekvapený všeobecnou neochotou envirorezortu pochopiť zmysluplnosť a potrebu priehrad, ako aj dôležitosť postaviť nové pre terajšiu aj budúce generácie. Verím, že aspoň búranie našich priehrad,

- na prítoku sa môže ťažiť piesok či štrk a nemusíme otvárať nové lomy
- ak priehrada naozaj zanikne úplným naplavením sedimentov sa nestane nič. Zachytila sa tam naša slovenská či európska zem (piesok, pôda, humus). Vznikne tam močiar, ktorému vieme pomáhať dvíhaním hladiny. Iste tam vznikne aj spoločenstvo lesa, krov s množstvom živočíchov a pestrou biodiverzitou.

Priehradý sú nesporným prvkom obrovskej biodiverzity živočíchov, rastlín a druhov na vodu naviazaných. Za samozrejmosť považujeme pestré spektrum chránených druhov žijúcich vo vode, na vode a v jej okolí. Ide nielen o pestrosť, ale aj početnosť, ktorú odhadujeme v desať tisícoch kusov. Priehradý im poskytujú miesto na život, úkryt a dostatok potravy. Búranie, pre obnovenie ťahu lososov nemôže vyvážiť nesporné výhody v ochrane prírody a biodiverzite. Na mnohých už sú vybudované rybovody. Koľko druhov by chýbalo, aká by bola ich početnosť, koľko ÚEV by nebolo, o čo všetko by sme prišli? Uvedomujeme si to, že by neboli?

Okrem týchto vymenovaných pozitív a funkcií, sú priehradý dnes dôležitý prvok a nástroj riešenia klimatických zmien. Na význame stúpa ich funkcia chladenia okolia, zvyšovanie vzdušnej vlhkosti. Pri stále častejších diskutovaných problémoch s globálnym otepľovaním, pri prognózach hydroológov a klimatológov o extrémoch počasia, aj úloha umelých vodných nádrží výrazne rastie. V kontexte avizovaných klimatických zmien je zrejme, že význam vodohospodárskych stavieb nadobúda stále viac charakter nielen odborný, ale tiež sociálno-ekonomický a politický. Predstavme si situáciu, ktorá môže nastať a potrebné množstvo zrážok nepríde nie jeden či dva mesiace, ale pol roka. Žiadny náš ekosystém nedokáže dostatočne dlhodobo nahradiť a doplniť množstvo vody nie na život, ale na prežitie tak, ako to dokážu priehradý. Slovensko je súčasťou hydrologickej strechy Európy, z čoho vyplýva veľká rozkolísanosť prietokov. Otázka predchádzania problémov je totiž aj otázkou ce-

lospoločenskou, ktorá sa stáva meradlom toho, ako vysoko si tá, ktorá spoločnosť váži a ctí samu seba, životy a hodnoty, ktoré vytvorila. Ak sme *Homo sapiens sapiens*, človek dvakrát rozumný, dôkladne by sme sa mali pripravovať na to, čo príde. My „*homo sapiens slovakia enviromentalis*“ potrebu priehrad nielen nechápeme, nepodporujeme, ale aj ignorujeme a brojíme proti nim.

V nádržiach a priehradách v správe Slovenského vodohospodárskeho podniku sa zadržáva voda v objeme miliardy m³. Ale vodné plochy majú v správe a vlastníctve aj lesníci, poľnohospodári, vojaci, mestá, obce i súkromné osoby. Voda by si zaslúžila rozsiahle, širokospektrálne legislatívne zmeny a hlavne zmeny myslenia. Nesystémové prístupy a odkladanie problémov, ktoré môžeme a vieme v obhospodarovaní krajiny riešiť, nám nepomôžu. Mali by sme zanechať krajinu našim deťom a vnukom v inom, lepšom stave.

V často diskutovanej otázke a ako ďalej s nádržami? Mali by sme byť predovšetkým rozumní a pri všetkej úcte k prírode si uvedomovať, že aj človek je jej súčasťou. To znamená, hľadať také riešenia, ktoré budú chrániť nielen prírodu a jej bohatstvo, ale najmä vodu ako nenahraditeľnú súčasť existencie života na zemi. Tiež človeka,

jeho životy a hodnoty, ktoré vytvoril. Je rovnako zlé a ľahkovážne, že budúcnosť nádrží a priehrad pri súčasných prognózach spojených s jej nedostatkom a potrebami spoločnosť podľahla trendom najmä ekoaktivistickým, znevažujúcim hlboké poznatky, skúsenosti, um a dôvtip našich predchodcov.

Je ťažké pochopiť, že svet ochrany prírody je iný ako by sme očakávali. Podporuje búranie multifunkčných priehrad a zavádza jedoučelové snečné a vetrené elektrárne, podporuje výrobu elektromobilov a bojuje proti drevu – jedinečnej ekologickej obnoviteľnej surovine, ktorú nahrádza plast či betón s podstatne vyššou CO₂ stopou. Podporuje prapodivné projekty ničnerobenia a pozorovania dejov, namiesto podpory obhospodarovateľov a vlastníkov lesných pozemkov, aby pomohli vylepšiť poškodené lesné ekosystémy – továrne na fotosyntézu, chladiče krajiny, zadržávajúče vody a úžasné miesto na oddych, rekreáciu, miesto potrebné pre život.

Lesné pozemky a porasty na nich rastúce dokážu efektívnejšie zadržávať vodu a spomaľovať jej odtok. Hospodárenie je cieľavedomá ľudská činnosť, odborný spôsob organizácie výroby za účelom dosiahnutia cieľa. Prírode blízke obhospodarovanie lesa (PHOL) cieľ splňa so základnou myšlienkou trvalosti lesa, pestrej výškovej, hrúbkovej a druhovej štruktúry a optimálne riešia aj problematiku zadržávania vody. PBOL si vyžaduje zmenu prístupu a myslenia. Nie je to hospodárenie nové, veľa jeho prvkov mnoho OLH a lesníkov dlhodobo aplikovalo, nič čo by sme nepoznali, stačilo iba pozorovať prírodu. Pozor ale, vždy sa dajú veci robiť lepšie a efektívnejšie. Spôsob ako obhospodarujeme lesy by nám mal dovoliť sa ráno pozrieť do zrkadla, či sme nesklamali seba aj iných, lebo aj krajina je zrkadlom ľudí, ktorí v nej žijú, pracujú a hospodária.

Ing. Dušan Mikuš, vedúci LS Duchonka

Priestupky a škody

Každý rok v januári sa vyhodnocujú údaje o stave lesných priestupkov za predchádzajúci rok, ktoré každý OZ posiela v tabuľke Prehľad o lesných priestupkoch. V tejto tabuľke je prehľad o tom, ktorý OZ eviduje koľko a akých priestupkov za rok. Jednoznačnými lídrami v počte priestupkov sú OZ Prešov a OZ Rožnava, kde 99% a viac tvoria krádeže dreva, ale výška škody ani zďaleka nie je najvyššia. Pri riešení týchto častých a drobných krádeží výrazne pomáha tlačivo zariadenie záväzku, ktoré tvorí prílohu smernice o priestupkoch a výrazne uľahčuje uzavretie prípadu.

Pozrime sa, ako sa vyvíjajú priestupky v čase

Od roku 2015 klesol celkový počet priestupkov o 43%, z toho krádeže dreva o 48%. Výška spôsobenej škody klesla o takmer 48%. Počet páchatelov klesol o 42%.

Od 1.7.2020 je v platnosti smernica Sm LV 025 – Úprava postupu vyčíslenia, uplatňovania a vymáhania škôd spôsobených krádežami dreva v podmienkach LESY SR, š.p. Vypracovaná bola v spolupráci so znalcami z Národného lesníckeho centra. Táto smernica definuje a určuje postupy pri vyčíslení, uplatňovaní a vymáhaní škôd spôsobených krádežami dreva v podmienkach LESOV Slovenskej republiky, štátny podnik. V prípade krádeže dreva, ktoré sa nachádza na lesnom pozemku, nie je rozhodujúca pre trestnosť výška spôsobenej škody, ale zmocnenie sa tohto dreva.

Škodou je zmenšenie majetku poškodeného, ku ktorému došlo najmä porušením povinností zavinením inej osoby alebo bez jej zavinenia. Lesnou škodou je zmenšenie úžitkovej hodnoty lesného pozemku alebo lesného porastu. Nastane spravidla poškodením lesného pozemku, narušením jeho produkčnej schopnosti, prípadne poškodením jeho produkčnej základne, kto-

rou je lesný porast, jeho čiastočným alebo úplným zničením.

Škoda z titulu krádeže dreva môže vzniknúť vlastníčkovi, alebo obhospodarovateľovi lesa na ktorejkoľvek lokalite, kde sa nachádza surové drevo v akejkoľvek forme spracovania, či už ako rastúci strom, alebo spracovaný a zmanipulovaný sortiment surového dreva. Môže vzniknúť na lesných aj nelesných pozemkoch v jeho vlastníctve alebo správe. **Škodou sa rozumie ujma na majetku alebo reálny úbytok na majetku alebo na právach alebo iná ujma ako aj ujma na zisku.**

Podľa miesta zistenia môžu škody nastať na lokalite:

- **Na pni** – krádež stojacich stromov z lesných pozemkov, na ktorých sú zriadené lesné porasty – z porastu
- **Pri pni** – krádež stromov po ich vyťažení z porastu buď priamo pri pni, alebo aj z VM
- **OM** – krádež z OM

- **ES** – krádež z ES
- **Biele plochy** – krádež z pozemkov porastených lesnými drevinami s charakterom lesného porastu, vedené v katastrálnom operáte ako nelesný pozemok (resp. iný ako lesný pozemok).
- **Iné lesné pozemky** – krádež z tzv. funkčných plôch, ako sú napr. okraje ciest (tie, ktoré nie sú súčasťou lesných porastov), z pozemkov so špecifickým zameraním (slúžiace poľovnému hospodárstvu...), produktovodov, neúrodných lesných pozemkov a z iných lesných pozemkov, ktoré nie sú lesnými porastami.

Podľa spôsobu objasnenia – drevo zaistené, nezaistené

Podľa spôsobu poškodenia dreva – poškodené, nepoškodené

Ceny dreva sú finálnym vyjadrením jeho hodnoty a zároveň rozhodujúcim zdrojom príjmu vlastníka lesa, ktorý mu má zaistiť efektivitu lesného majetku. Na druhej strane je treba, aby cena dreva odrážala nielen jeho vecnú hodnotu, ale i prácu, ktorá bola vložená do založenia porastu, ochrany a jeho výchovy až do doby jeho ťažby, ale tiež nevyhnutné ťažbové náklady.

V zásade platí, že najhoršie sa cena dreva stanovuje na lokalite „na pni“, pretože tam drevo možno predávať len obmedzene ako predajný sortiment, ako surovinu priemernej ceny. Každá ďalšia lokalita umožní stanoviť cenu dreva ľahšie, pretože počnúc lokalitou „na pni“ (P) a končiac lokalitou expedičný sklad (ES) sa podmienky pre kvalitné druhovalenie, vytriedenie sortimentov a stanovenie ich ceny zlepšujú.

Každý posun dreva medzi lokalitami, od lokality „na pni“ po „ES“ všeobecne

zvyšuje jeho cenu, pretože posúva hmotu bližšie k miestu určenia, k odberateľovi. Každý ďalší transport medzi lokalitami si vynucuje vynaloženie ďalších nákladov.

Ak dôjde ku krádeži dreva „na pni“, čiže drevo nebolo vyťažené na základe platného súhlasu na ťažbu dreva, nebolo dopravené na lokalitu OM, kde mohlo byť predávané, škoda sa v tomto prípade zníži o náklady, ktoré nebolo nutné na jeho ťažbu a transport na OM vynaložiť. Sú to alternatívne náklady, aké by boli v danom poraste skutočne vynaložené, teda na ťažbu, vyťahovanie (P – VM) a približovanie (VM – OM), alebo na sústreďovanie z P na OM priamo, vrátane manipulácie. Pozor, vždy sa kalkuluje s nákladmi v úrovni úplných vlastných nákladov (UVN). Kalkulácie nákladov robíme v programe KRPK za výkony 111, 121, 126. Réžiu vypočítame vynásobením súčtu priemerných nákladov na kalkulačnú jednotku súčtom percent výrobnéj a správnej réžie za OZ spolu delené 100. V prípade stanovenia výšky

platného pre danú lokalitu. Žiadne náklady sa od cenníkovej ceny neodpočítavajú, nakoľko už „cenníková“ cena je stanovená ako cena dreva predajná (konečná).

Najviac bežných krádeží drevnej hmoty sa vykonáva a následne oceňuje na lokalite „na pni“, t.j. v lesných porastoch. Nakoľko po odcudzení dreva boli „odcudzené“ aj vstupné údaje pre výpočet objemu a kvality odcudzeného dreva, musíme tieto rekonštruovať. Použitie údajov PSL pri oceňovaní všeobecne, nielen oceňovania škôd, je možné za podmienky, že si potrebné údaje preveríme v teréne. Ide hlavne o rozmery stredného kmeňa (napr. variabilita výšky stromu na hrebeni a v doline a pod.), resp. údaje vzhľadom na platnosť PSL aktualizujeme.

Stanovenie objemu drevnej hmoty pri **zaistenom dreve** je pomerne jednoduché, nakoľko máme k dispozícii drevo, ktoré bolo odcudzené, resp. bolo odcudzené len v štádiu pokusu, na rôznych lokalitách výrobného cyklu ťažbovej činnosti, hlavne

(STN 48 0009), alebo pri surových kmeňoch so stredovou hrúbkou do 19 cm, guľatinových sortimentoch určených na chemické spracovanie, pri vlákninovom dreve, pri bankských výrezoch, pri agregátnej hmote, pri palivovom dreve podľa prepočtu objemu rovnaneho dreva (prm) na m³ na základe koeficientov podľa STN 48 0055 alebo STN 48 0056. Pri prepočte nehrúbka z prm na m³ použijeme koeficient 0,5.

Samovýroba dreva, t.j. drevo vyrobené, spracované, nezaplatené, teda ešte v majetku obhospodarovateľa lesa. V tomto prípade je potrebné hodnotu odcudzeného dreva v samovýrobe vypočítať pomocou predajnej „cenníkovej“ ceny. Žiadne náklady sa neodpočítavajú, nakoľko už „cenníková“ cena je stanovená ako cena dreva na pni. V prípade, že je už samovýroba dreva zaplatená a následne odcudzená, toto už nie je škoda obhospodarovateľa lesa, ale samovýrobcu.

Stanovenie sortimentov surového dreva sa robí podľa STN (STN 480055 pre ihličnaté sortimenty resp., STN 480056 pre listnaté sortimenty surového dreva), podľa sortimentačných rastových tabuliek (tieto tabuľky použijeme pri stanovení sortimentnej skladby pri výpočte ušlého zisku, kde potrebujeme stanoviť cenu dreva na pni v rubnej dobe a použitie týchto tabuliek je veľmi vhodné), podľa sortimentačných tabuliek hlavných drevín (poskytujú údaje o sortimentnej skladbe za lesný porast na základe vstupných údajov, ako sú: drevina, hrúbka, podiel poškodených stromov a kvalitatívne zastúpenie stromov), podľa evidencie (pri odcudzenej drevnej hmote z OM, resp. ES – pokiaľ boli odcudzené sortimenty – podľa vykonanej inventarizácie drevných zásob a rozdielu oproti výkazu skladu).

Ing. Ivan Špilda, PhD.,
odbor usmerňovania lesníckych
činností a poľovníctva

škody na lokalite „na pni“ je potrebné ešte k priamej škode pripočítať ušlý zisk, t.j. hodnotu dreva, ktorá by narástla, keby nedošlo k prerušeniu výrobného cyklu. Ušlý zisk uplatňujeme iba v prípade porastov mladších, ako je predpísaná rubná doba v PSoL. Pri porastoch v rubnej dobe a starších ušlý zisk nepočítame.

Ak dôjde ku krádeži dreva „na pni“, čiže drevo bolo vyťažené na základe platného súhlasu na ťažbu dreva, nebolo dopravené na lokalitu OM, kde mohlo byť predávané, škoda sa zníži o náklady, ktoré nebolo nutné na jeho transport na OM vynaložiť. Čiže rovnako ako v prípade krádeže „na pni“, akurát v tomto prípade sa od ceny dreva neodpočítajú náklady na ťažbu.

Pri výpočte škody spôsobenej krádežou na OM, ES je potrebné pri výpočtoch vychádzať z cenníkovej ceny dreva OZ

na lokalite „na pni“, t.j. v lesnom poraste, resp. aj na dopravnom prostriedku. V každom prípade je k dispozícii predmet krádeže, t.j. drevo.

Objem počítame buď na základe rozmerov kmeňov (stredovej hrúbky a dĺžky kmeňa) pomocou kubíkových tabuliek

Lesná správa Liptovská Teplička

Lesná správa Liptovská Teplička je najmenšou správou odštepného závodu Liptovský Hrádok a jedinou v rámci VÚC Prešov. Sídli v rovnomennej rázovitej obci známej aj vďaka terasovitým poličkám a osobitým pivničkám. Je jednou z dvoch lesných správ obhospodarujúcich lesy na symbolickom slovenskom vrchu Kráľova hoľa, v jej obvode pramení aj rieka Čierny Váh. LS sa môže svojím prostredím a prírodou zaradiť medzi „scenéricky“ najkrajšie LS, poskytujúce výhľady na hlavný hrebeň Nízkyh Tatier, Kráľovu hoľu, celé Vysoké Tatry vrátane Liptovskej, Popradskej, Hornádskej kotliny, Kozích chrbtov a pri dobrej viditeľnosti aj Spišského hradu a Braniska. Ako sa hospodári našim kolegom na tejto lesnej správe sme sa bližšie pozreli v mesiaci február.

Charakteristika lesnej správy

Je jednou z piatich lesných správ OZ Liptovský Hrádok, územne najvýchodnejšou. Územie LS spadá orograficky do najvýchodnejšej časti pohoria Nízke Tatry a spodná časť do Popradskej kotliny. Nadmorská výška je od cca 860 až po 1946 m n. m. na vrchu Kráľovej hole. Katastrálna výmera lesnej správy je 10.545 ha, lesnatosť územia dosahuje cca 74%. Z lesných typov sú najviac zastúpené *Abieto-Piceetum*, *Sorbeto-Piceetum*, *Lariceto-Piceetum*, *Piceeto-Mughetum*. V niektorých porastoch sa mozaikovitě vyskytuje aj limba.

LS hospodári na dvoch lesných celkoch a to: LC Benkovo a LC Liptovská Teplička s platnosťou plánov 2019–2028 a 2020–2029. LS v súčasných hraniciach vznikla v r. 2006 spojením LS Benkovo a LS Kráľova Hoľa. Obhospodaro-

vaná výmera je na úrovni 8.123 ha, z toho je deväť hektárov nešťatných neodovzdaných lesov. Výmera porastovej plochy je 7.740 ha. Z toho je 4.519 ha hospodárskych lesov, 3.221 ha ochranných lesov.

Hospodárenie v lesoch

Hospodárenie je výrazne poznačené kalamiťami so začiatkom v r. 2004 po veternej smršti Alžbeta a Žofia z r. 2014. Po tejto kalamiťe vplyvom obštrukcií ochrany prírody, prepukla následná podkôrníková kalamiť, ktorá aj vďaka ďalším novým veterným kalamiťam a posilňovaniu vplyvu ochrany prírody pretrváva dodnes. Územie LS tvorí prvú nárazníkovú zónu pre lykožrúty prenášané vetrom z oblasti TANAPu. Kalamiťami boli postihnuté takmer všetky porasty v rámci LS. Intenzívne spracovanie náhodných ťažieb so sebou prinieslo obrovský rozsah holín, nového zalesňovania a následnej starostlivosti o nárusty a kultúry. To, že sa LS nachádza v NP prináša z hľadiska obhospodarovania lesov najväčšie nároky. Obnova lesov a následné zabezpečenie mladých lesných porastov je z dôvodu rozsiahlych plôch pomerne obtiažne. Porasty sú často plošne rozvrátené a na odkrytých plochách sa výrazne prejavuje fenomén veľkých holín – rýchle zaburinenie a extrémne výkyvy počasia, hlavne teplo a sucho. Slabou útechou je skutočnosť, že porasty boli dlhodobo postihované náhodnými ťažbami a tak sa na mnohých miestach vyskytuje prirodzené zmladenie, aj keď v obmedzenom rozsahu. V prirodzenom zmladení dominuje jarabina vtáčia (48,1%), ktorá sa intenzívne využíva ako prípravná drevina, nasleduje smrek (40,7%), jedľa a buk (2,7%). Zalesňovanie je orientované na tvorbu zmiešaných porastov. Vzhľadom na nadmorskú výšku a prirodzené drevinové zloženie budú dominovať ihličnany. Listnaté dreviny sa uplatňujú ako melioračné a stabilizačné prvky.

Obnovované porasty sú tvorené predovšetkým smrekom (60,7%), smrekovcom (12,4%) a jedľou (10,1%). Z listnatých drevín je najviac zastúpený buk (8,0%) a jarabina (5,1%). Najvýznamnejšou príčinou opakovaného zalesňovania je sucho (86,11%), nakoľko sa tu nachádzajú plytké pôdy. Po ňom nasleduje tvrdoň smrekový spolu so škodcami korienkov (11,88%), zver (1,4%) antropogénne činitele (0,47%) a burina (0,14%).

Priemerné ročné úlohy (za posledných 5 rokov)

Výkon	t.j.
Obnova porastov celkom:	296,74 ha
- z toho prirodzená	24,20 ha
- z toho umelá (voľnokorenné)	171,35 ha
- z toho umelá (obaľované)	30,90 ha
- z toho opakované zalesnenie	70,29 ha
Ochrana proti zveri	
- chemická – repelenty a odrádzadlá	469 ha
- oplôtky	0,00 ha/0 km
Ochrana proti burine	890,28 ha
Precistky	78,76 ha
Výchova do 50 rokov	16,08 ha/652 m ³
Výchova nad 50 rokov	0 ha/0 m ³
Obnovná ťažba	0 m ³
Náhodná ťažba/nevykonaná	94 149 m ³ /8669 m ³
Mimoriadna ťažba	574 m ³
Ťažba spolu	96 452 m ³
- z toho predaj na pni	625 m ³
Počet odchytných zariadení	1716 ks
Výroba štiepky – prepočítané na m ³	3056 m ³

Z ohľadom na veľký rozsah obnovovaných plôch a ich rozptýlenosť nie je vhodná a efektívna ochrana pred zverou oplôtkami. Intenzívne je využívaná individuálna ochrana repelentmi alebo ochrana odrádzadlami.

Náhodná ťažba dosahuje takmer 100% ťažby. Najvýznamnejšia je podkôrníková náhodná ťažba, ktorá dosahuje 82,12%. Nasleduje vetrová s podielom 17,65%. Sucho a huby sa podieľajú spoločne na 0,23% náhodnej ťažby. Z dôvodu veľkého rozsahu kalamiť a odkrytých plôch bola v r. 2018–2019 vykonaná predčasná obnova PSL na oboch lesných celkoch pracovníkmi GR BB. LS úzko spolupracuje pri ochrane spravovaných porastov s LOS Banská Štiavnica, ktorá tu má založených niekoľko pokusných objektov zameraných na ochranu sadenic pred tvrdoňmi a lykokazmi, nakoľko sa tu nesmú používať chemické prípravky. V roku 2020 bol v obvode LS zistený výskyt nového škodcu korienkov sadenic – *Dryocoetes autographus* (zatiaľ nemá slovenský názov), ktorý pomiestne začína spôsobovať na zalesnených kultúrach väčšie poškodenia ako lykokazy.

Výrobné podmienky sú charakterizované strmými a dlhými svahmi, územie je pomerne slabé sprístupnené kvalitnými odvoznými

cestami. Na LS je k dispozícii 58,84 km celoročných odvozných ciest, 33,5 km sezónnych odvozných ciest a 37,2 km trvalých približovacích ciest. Sprístupnenosť porastov a terénna charakteristika predurčuje uplatnenie lanovkových technológií v pomerne vyššom podiele. Z hľadiska technológií tvoria traktorové technológie necelých 46%, lanovkové technológie 39% a uplatnenie koní dosahuje úroveň 15%. 100% dreva sa odváža na expedičný sklad Čierny Váh a Liptovský Hrádok.

Ochrana prírody

Z hľadiska ochrany prírody patrí územie LS k významným územiám. 6.556 ha (81%) sa nachádza v národnom parku Nízke Tatry, 1.309 ha (16%) v jeho ochrannom pásme. 6.016 ha (74%) sa nachádza v chránenom vtáčom území Nízke Tatry a 4889 ha (60%) v území európskeho významu Kráľovoohľské Tatry. Celé územie je v zvýšenom stupni ochrany prírody a to 87% v SOP3 a 13% v SOP2. Na území LS sa nachádza viacero území zaradených do lokalít „pralesy“ o výmere 15,3 ha ako pralesové zvyšky Holičná a 61,80 ha ako pralesy Veľký Brunov a Kráľová hoľa. Od minulého roka bol OŠSZP na ploche 1209 ha vyhlásený bezzásahový režim a na 1.190 ha prijaté výrazné obmedzenia v bežnom obhospodarovaní porastov z dôvodu vyhlásenia hlucháních lokalít v obvode LS. Celé územie LS je zaradené do ochranného pásma vodárenských zdrojov I. a II. stupňa. Pitnou vodou z miestnych prameňov a vodných zdrojov sa zásobuje cca 190.000 obyvateľov východného Slovenska (štyri okresy). Z chránených druhov sa na území LS vyskytujú fúzač alpský, rosnička zelená, bocian čierny, orol kriklavý, tetrov hlucháň, tetrov hôľniak, rys ostrovid, medveď hnedý, bobor európsky, črievičník papučkový, fialka močiarna, ľalia zlatohlavá, prvosenka holá, kortúza Mattioliho a zvonček broskyňolistý.

Poľovníctvo a rybárstvo

Celá obhospodarovaná výmera spadá do režijného poľovného revíru obhospodarovaného vo vlastnej režii. Z pôvodných dvoch revírov bol jeden donedávna prenajatý. V tomto roku došlo k jeho zániku a pričleneniu k Chránenému poľovnému revíru Nízke Tatry. Výmera existujúcich dospelých porastov sa znížila, podiel mladín zatiaľ tak dramaticky nestúpil a tak sa zver často zdržiava práve na existujúcich holiňach. Nárastom holiň však zároveň stúpla úživnosť prostredia pre zver a tak isto to umožnilo rozptýlenie zveri, čím sú

eliminované škody spôsobené ňou na minimum. Vďaka tomu došlo k nárastu početnosti zveri. Napriek tomu nie je lov v takýchto podmienkach vôbec jednoduchý. Nízka sprístupnenosť cestami, dlhé a strmé svahy a rozsiahle holiňe dávajú zveri výhodu. Na holiňach sa zver často pohybuje v miestach „mimo doštrelu“, ale na dohľad. Jej spozorovanie v 1,8 m vysokom smlze, malinčí alebo jarabine je náročné. Aj napriek tomu sa LS môže pochváliť výsledkami chovu a lovu a to predovšetkým pri jelenej zveri. Srnčia a diviacia zver sa síce vyskytuje v relatívne stabilnom počte, ale z hľadiska manažmentu nie je obzvlášť významná. Poľovní hostia tu zažívajú neopakovateľné zážitky z rázu krajiny, výhľadov a lovu najmä v období jelenej ruje s gýčovými zábermi tohto prírodného divadla. Na území LS sa loví za rok v priemere (lov+úhyn) 84 ks jelenej, 11 ks srnčej a 21 ks diviacej zveri. Zo zveri sa cca 25% loví poplatkovými hosťami a cca 16% tvorí úhyn.

V rámci režijného PR sa na území LS nachádza 11 senníkov, 16 krmných stolov na balíkovú senáž, 183 soľníkov a cca 250 km poľovníckych a ochranných chodníkov. Obhospodaruje sa cca 120 ha lúk a políček pre zver, z toho sa 5,3 ha kosí a využíva na produkciu sena na prikrmovanie zveri. Nakoľko sa CHPR nachádza v NP vnávanie a prikrmovanie zveri jadrovým a dužinatým krmivom je zakázané.

Na vodných tokoch v území LS je väčšinou chránená rybacia oblasť, nachádza sa tu len jeden pstruhový revír – Čierny Váh č.3, ktorý sa pravidelne zarybňuje.

Návštevnosť lesov a verejnosť

Územie LS sa nachádza v NP a tým je aj návštevnosť lesov výrazne zvýšená – dvomi doliňami a hrebeňmi prechádzajú turistické chod-

níky a v ďalších dvoma cyklotrasami. Návštevný poriadok NP upravuje pohyb v ňom, ktorý je mimo turistických chodníkov zakázaný. Najproblematickejšie je obdobie „hubárskej a zhodárskej sezóny“ a taktiež obdobie zberu brusníc a čučoriedok. Niektoré skupiny obyvateľstva realizujú doslova nájazdy. Fungujúcou ochranou je len vysoký výskyt medveďov, pred ktorými majú zatiaľ rešpekt. COVID výnimky spôsobili mimoriadny tlak verejnosti na lesy. Na mladých kultúrach spôsobuje výraznejšie škody nedovolený skialpinizmus. Pre bežných turistov je lákadlom dominantanta LS – Kráľova hoľa, ktorá je hojne navštevovaná ako pešími tak i cykloturistami a lyžiarmi. Z hľadiska návštevnosti je územie LS vybavené dvomi krytými odpočívadlami, štyrmi odkrytými sedeniami, náučným chodníkom, siedmimi informačnými tabuľami a 80 km turistických chodníkov. Na území LS sa nachádza jedna poľovnícka chata Podholica – je bez vody a elektrického pripojenia, štyri horárne a jedna oficiálna turistická útulňa – Andrejcová.

Personálne obsadenie

Lesná správa prešla v posledných rokoch výraznou obmenou. Najstarší zamestnanec má 53 rokov a priemerný vek je 35 rokov. Štruktúra LS je tvorená z ôsmich vedúcich LO, dvoch technikov a vedúceho LS.

Osadenstvo lesnej správy tvoria: Ing. Marek Kubov – vedúci LS, Ing. Rudolf Sabo a Ing. Jana Kubov – technici LS, Cyril Šebest – vedúci LO Suchý Benkov, Ing. Martin Nahalka – vedúci LO Skalená, Ing. Juraj Janigloš – vedúci LO Kremeniny, Ing. Dávid Pitoňák – vedúci LO Kolesárky, Ján Mravčák – vedúci LO Rovenky, Ján Jaňák – vedúci LO Zatračano, Marek Novák – vedúci LO Opálené a Michal Mucha – vedúci LO Staníkovo.

Ing. Zdenko Kováč, Ing. Marek Kubov

Tragédia pod Veľkým Bokom

Útočisko našli aj v horárni

Horárne okrem svojho primárneho poslania neraz poskytovali a poskytujú aj útočisko návštevníkom hôr v prípade nepriaznivého počasia. Tak poslúžila skupine zablúdených lyžiarov aj horáreň na Škarkétke v doline Hodruša nad Malužinou v marci 1944.

Medzi obľúbené horské objekty, ktoré boli počas druhej svetovej vojny, resp. SNP a jeho potlačení do hôr vypálené a viac ich neobnovili, patrí aj bývalá Chata na Veľkom Boku. Pôvodne patrila Ústrediu Klubu československých turistov v Prahe (KČST) a prevádzkoval ju Odbor KČST v Liptovskom Hrádku. Hoci sa volala Chata na Veľkom Boku, v skutočnosti sa nachádzala v sedle pod Veľkým Bokom v nadmorskej výške 1 479 m. V dobe svojej prevádzky, v rokoch 1936–1944, bola jedinou horskou chatou v blízkosti hlavného hrebeňa (odbočka z neho ku chate trvala zhruba pol hodinku) vo východnej časti Nízkych Tatier a stala sa významnou základňou pre turistov a lyžiarov.

„Klub dokončil stavbu chaty KČST na Veľkom Boku v prvej stavebnej etape a zahájil v ní provoz 20. prosince 1936. Budova vystavená podle návrhu arch. inž. J. Stejskala, je srubová na kamenné podezdívce, krytá eternitem; má dvě nocelhárny o 32 železných patrových lůžkách s drátěnkami a matracemi, hostinské místnosti, byt nájemce s ostatním příslušenstvím a hospodářskou budovou. Chata leží ve výšce 1479 m n. m. v sedle pod Veľkým Bokem (1728 m n. m.)...

...Výchozí stanice jsou: Králova Lehota, odtud autobusem do Malužinej, odkud vý-

Záchranári pri mŕtvoľe Arnošta Gážiho Zbierkový fond fotografií Horehronského múzea v Brezne

stup tři hodiny, nebo Lipt. Hrádok, odtud přes Malužinu na konečnou stanici lesní dráhy v Hodruši (k hájovně Škarkétce) s dvouhodinovým výstupe k chatě. Z jižní strany je nejbližší stanice Polomka na dráze pohorské (3 hod.)...

...Lze doufat, že ředitelství státních lesů obnoví v turistické letní sezoně pravidelnou osobní dopravu na lesní dráze z Lipt. Hrádku přes Malužinu na konečnou stanici Hodrušu, která byla v prosinci 1936 zavedena na zko-

ušku, ale koncem ledna letošního roku odvolána pro nedostatečnou frekvenci, neboť podnik, jehož ukončení před vánoci nebylo zajištěno pro mimořádné technické obtíže, nemohl být včas náležitě propagován.“

Josef Brož: Chata KČST na Veľkém Boku v Nízkých Tatrách (1937)

V rámci druhej etapy v roku 1940 k pôvodnému objektu pristavali novú, taktiež podpivničenú prístavbu so samostatným vchodom a kapacita chaty sa tak zvýšila na 60 osôb. Najpohodlnejší prístup na chatu bol úzkokoľajnou Považskou lesnou železnicou z Liptovského Hrádku cez Čierny Váh do odbočky Ráztoky až po konečnú v Snežnej doline a potom zväznicou hore Hoškovou dolinou, prípadne cez Malužinu po horáreň Škarkétka a od nej po zväznicu.

Chatu a veľmi dobré lyžiarske terény v jej blízkosti si vyhládli lyžiarski nadšenci z Klubu slovenských turistov a lyžiarov (KSTL) v Brezne. Na odlesnených svahoch Veľkého Boku sa mal v marci 1944 konať prvý ročník celoslovenských lyžiarskych pretekov v obrovskom slalome „O putovnú cenu mesta Brezna“. Trasa zjazdu mala mať dĺžku 1 500 m s prevýšením 350 m. Okrem členov breznianskeho KSTL ich organizačne zabezpečovali aj bansko-bystrický odbor KSTL a vojenská posádka z Brezna.

Organizátori i niektorí pretekári cestovali z Brezna na Chatu na Veľkom Boku

postupne v štyroch skupinách. Prvá, štvorčlenná, odišla už v stredu 22. marca, aby dopravila potraviny z horárne nad Malužinou. Nasledujúci deň popoludní sa za nimi vydali ďalší piati organizátori a dvaja pretekári. Vlakom sa dovezli do Polomky, odkiaľ pokračovali poľom a lesom na nízkoatranský hrebeň.

„Výstup z Polomky do Chaty pod V. Bokom trval v zime asi 4 hodiny. Išlo o prevýšenie cca 1 060 m. Až na hrebeň viedla trasa cez ihličnatý les. Z lesa sa vyšlo na holý, nezalesnený hrebeň. Z hrebeňa do chaty trvala cesta maximálne 25 minút na lyžiach. Najskôr

dol, ku potoku. Nevedeli sme, či sme na Považí alebo na Pohroní. Vzhľadom na veľkú tmú a vyčerpanosť, pokúsili sme sa urobiť oheň. V batohu sme mali krepové označovacie papiere, ktoré aj ovlhnuté horeli. Oheň som robil na vlastných lyžiach až pokiaľ sa rozohrel. Až do svitania sme bdeli pri ohni tak, aby sme nepomrzli. Ráno sme pokračovali nadol, až sme prišli k horárni. To bola skutočná naša záchrana. Podľa informácií od horára sme boli od chaty len 15 min.“

Dušan Trepáč: Veľký Bok. Spomienky

„Ráno sme sa vydali na cestu dolu dolinou. Vôbec sme nevedeli kde sa nachádzza-

Horáreň na Škarkétke. Rok 2009. Autor F. Bizub

Chata na Veľkom Boku po rekonštrukcii v roku 1940. Archív P. Urbana

rovno po hrebeni a potom dlhý, vleklý zjazd do chaty, ktorá bola na hornom okraji lesa.“

Zlatica Kupčoková: Spomienky

Počasie nebolo priaznivé. Okrem čerstvého snehu a hmly, mrzlo, pričom na hrebeni fúkal silný vietor. Preto na ňom zablúdili, po čase stratili medzi sebou kontakt a rozdelili sa. Dvaja spadli zo snehového previsu, pričom odtrhli menšiu lavínu, ktorá sa našťastie na strmom svahu presypala cez nich. Pretože nemali zápalky, ktorými by si založili oheň, do rána chodili popod previs, ktorý ich chránil pred víchricou. Keď sa rozvidnelo, pokračovali dve hodiny do chaty.

Ostatní piati zišli do lesa, kde fúkalo o niečo menej.

„Brodili sme sa v prachovom snehu až po pás. Ako príhodu uvádzam, že pri našom brodení sme prišli k jeleňovi, ktorý sa taktiež brodil, ale nevládal. Trčala mu len hlava a ramená. Pokračovali sme v putovaní na-

me. Asi po štyroch hodinách – postupovali sme veľmi pomaly, boli sme unavení, mali sme omrzliny II. stupňa, zapálené hrdlá, ja som mala aj horúčku, sme prišli do horárne pred Malužinou. Vlastne až tam sme si uvedomili naše omrzliny na tvári. Pani horárka nás nachovala, napojila, uložila do perín. Pár hodín sme si pospali a potom sme sa vydali zase na Veľký Bok. Do chaty sme prišli za tmy, víchrica na hrebeni zúrila, ale pre nás to už nebolo nebezpečné, lebo lyžiarsky chodník od Malužinej končil priamo pri chate.“

Zlatica Kupčoková: Spomienky

Horáreň na Škarkétke a ochota jej obyvateľov tak významne pomohli zablúdencom.

Problémy podujatia sa však zďaleka neskončili. Ešte v ten deň sa z Brezna na chatu vypravila najväčšia sedemnásťčlenná skupina organizátorov, vrátane príslušníkov armády i súťažiaci. Pre zlé počasie taktiež stratili na hrebeni medzi

sebou kontakt a do chaty neprišli všetci. Dvaja, ktorí prečkali noc v lese pri ohni, dorazili do chaty až v sobotu ráno. Trom príslušníkom armády sa aj napriek omrzlinám podarilo zísť do Polomky a odtiaľ sa vrátili do kasárni v Brezne, kde informovali o situácii. Nezvestní však boli Arnošt Gáži a vojak Jozef Stacho, ktorý niesol telefón a plakety pre víťazov.

Rozbehlo sa pátranie po nezvestných. Prvého našli Arnošta Gážiho.

„Ďalšie dni pokračovali v hľadaní aj vojaci. Po týždni hľadania mali šťastie, keď jeden z nich urobil kristiánku, čím odhrnul sneh, v ktorom zbadal kvapky krvi.“

Oznámil to ďalším, prišli, hrabali do hĺbky snehu a našli tam hľadaného vojaka. Ležal vo zvláštnej polohe, ležal hlavou nadol. Vojak Stacho v zúfalstve psychicky zlyhal, preto ďalšiu námahu neprekonal.

Gáži a vojak Stacho sa nachádzali na jednom úbočí vzdialení od seba asi 100 m, Stacho bol hlboko pod snehom.“

Mária Dēdečková: Spomienky

Preteky sa neuskutočnili. Namiesto nich sa 29. marca 1944 konal v Brezne pohreb oboch obetí.

Navyše koncom roka, 26. decembra 1944, Chatu na Veľkom Boku, ktorá neskôr poskytovala útočisko partizánom ako aj členom anglicko-americkej misie, vypálila jednotka Edelweiss.

Ako lesník sa na Škarkétke v roku 1938 udáva Jozef Hatiar a v rokoch 1941–1942 Adalbert Michalík. Pokiaľ by niekto z čitateľov vedel o tom, kto tam pôsobil ako lesník v marci 1944, budeme mu vďační za poskytnutie informácií (do redakcie časopisu).

Text: Peter Urban, František Bizub a Ľubomír Dēdeček najst., spomienky Márie Dēdečkovej, Zlaticy Kupčokovej a Dušana Trepáča

Foto: Zbierkový fond fotografií Horehronského múzea v Brezne, archív Františka Bizuba a Petra Urbana

Z vody až na cestu Tajchy a lesné dopravníctvo v povodí Čierneho Hrona

Lokality na hornom Pohroní v povodí Čierneho Hrona si pamätajú rôzne spôsoby dopravy dreva z tunajších prosperujúcich lesov smerom ku konečnému spotrebiteľovi. Lesníci z LESOV Slovenskej republiky, š. p., Odštepny závod Čierny Balog sa teraz snažia o to, aby sa na tieto významné state lesníckej histórie Horehronia nezabúdalo.

Plavenie dreva patrí k najstarším druhom dopravy vyťaženej drevnej hmoty z lesných porastov, ktoré boli používané na území Slovenska. Na Horehroní ho naplno rozvinuli lesní robotníci pochádzajúci z oblasti dnešného Nemecka, ktorí údolie Hrona osídľovali od 16. storočia. Okrem toho, že sa venovali ťažbe dreva, vedeli dobre využívať vodné toky na prepravu drevnej suroviny a boli veľmi zruční v budovaní výdrev potokov, suchých a vodných šmykov či hrablí na zachytávanie dreva.

Splavnosť tokov v tom čase pomáhali udržiavať umelo budované nádrže – lesnícke tajchy. Navzájom sa od seba odlišovali technologickým riešením, objemom aj materiálom použitým na stavbu hrádze. Pros-

treďníctvom naakumulovanej vody podľa potreby zvyšovali hladinu tokov tak, aby plavenie dreva bolo bezproblémové. Tajch Hrončok v kombinácii s tajchom v Bacúchu dokázali dokonca zdvihnúť hladinu Hrona natoľko, že sa po ňom mohli plaviť aj plte. Podľa archívnych prameňov existovalo koncom 19. storočia v oblasti Čierneho Hrona minimálne 11 lesníckych tajchov.

Na prelome 19. a 20. storočia začala byť doprava dreva po vode nahrádzaná železničnou prepravou. Na hornom Pohroní fungovala Čiernohronská lesná železnica, s výstavbou ktorej sa začalo v roku 1908. So svojou celkovou dĺžkou 132 km bola najdlhšou lesnou železnicou na Slovensku. Okrem prepravy dreva zabezpečovala aj osobnú dopravu.

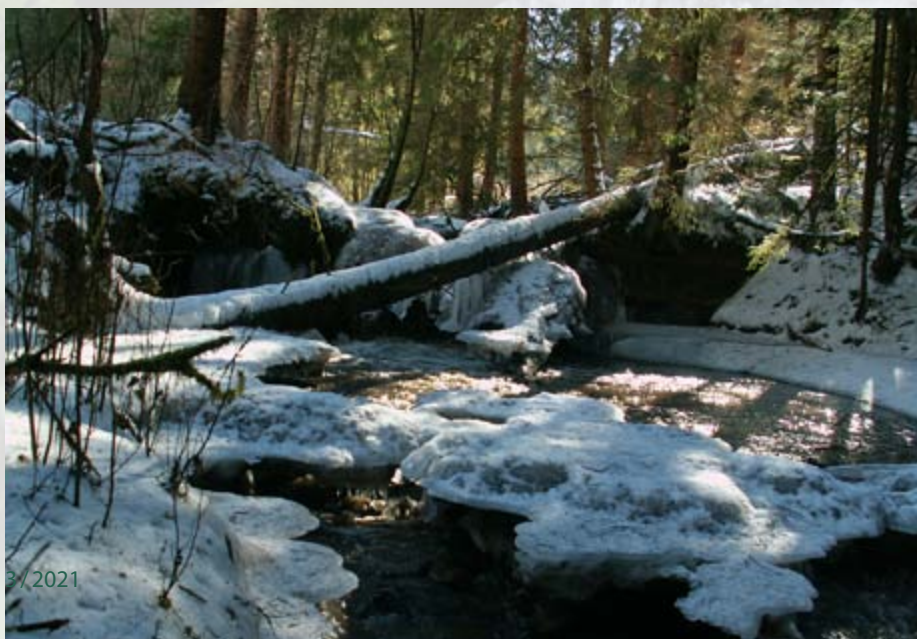
Lesné cesty pre konské a volské záprahy vznikali v slovenských lesoch postupne už od 16. storočia. Počas fungovania lesných železníc boli budované súbežne so železničnými traťami, aby mohli slúžiť na obsluhu železnice, prípadne ako doplnková dopravná trasa. Zároveň boli stavané a využívané na prepravu dreva v tých lokalitách, kde železnice nemali dosah. Intenzívny rozmach

budovania lesnej cestnej siete nastal po 2. svetovej vojne. Vtedy sa do lesníckej prevádzky začali vo veľkej miere zavádzať stroje a prioritnú úlohu v doprave dreva postupne prevzali nákladné automobily.

Vývoj lesného dopravníctva v povodí Čierneho Hrona veľmi dobre reflektuje lokalita Svätý Ján. Nachádza sa na sútoku Kamenistého potoka a Čierneho Hrona, ktorými sa v minulosti plavilo drevo. Neskôr tadiaľ viedla trasa lesnej železnice so železničným mostom cez Čierny Hron a vznikla tu tiež križovatka lesných ciest. Práve v lokalite Svätého Jána preto lesníci z Odštepneho závodu Čierny Balog koncom minulého roku symbolicky osadili informačné tabule venujúce sa trom rôznym typom dopravy dreva – po vode, po železnici a po lesných cestách. Okrem toho nainštalovali aj dva infopanely na miestach bývalých tajchov Páleníčného a Vydrovo. Tento miniprojekt bol financovaný z menovitých akcií generálneho riaditeľstva LESY SR, š. p., v celkovej výške 1 000 eur. Víziou kolegov z OZ Čierny Balog je postupne doplniť informačné panely aj k ďalším kedysi existujúcim čiernohronským tajchom – tak, aby bolo všetko pripravené, keď sa Svätý Ján oficiálne stane ďalším významným lesníckym miestom.

Lucia Čekovská
(spracované podľa infotabúl, ktoré k čiernohronským tajchom a lokalite Svätý Ján pripravilo Lesnícke a drevárske múzeum vo Zvolene)

Lesníctvo Grécka

Grécko zaberá južný koniec Balkánskeho polostrova vo východnom Stredomorí s plochou 12.890.000 ha a výmera lesných pozemkov je 3.903.000 ha (30,78% rozlohy krajiny). Z hľadiska lesných zdrojov predstavuje štvrtú najväčšiu krajinu v Európe. Grécke lesy tvoria 4,6% zalesnenej oblasti stredomorských krajín.

Pre Grécko je charakteristické stredomorské podnebie so zrážkami koncentrovanými od októbra do marca, kým júl a august sú takmer bez zrážok. V západnej časti je úhrn zrážok od 780 do 1280 mm ročne, kým vo východnej časti sa množstvo zrážok pohybuje od 380 do 640 mm ročne.

Rozmanitosť gréckej flóry je výsledkom vzájomného pôsobenia rôznych faktorov a celkovo zahŕňa 5752 druhov, pri existencii štyroch vegetačných pásiem. Zóna maquis – zóna vždyzelených listnatých drevín zaberá 47,5% rozlohy krajiny v nadmorskej výške 0–1300 m n. m., kde dominujú borovice Aleppo (*Pinus halepensis*), borovice Brutia (*Pinus brutia*) a vždyzelené druhy listnatých listov (*Quercus coccifera*, *Arbutus* sp.). Zóna listnatých dubov zaberá 39,2% rozlohy a nachádza sa v nadmorských výškach 200–300 m n. m. a 1000–1300 m n. m.. Medzi dominantné druhy patria duby ako *Quercus frainetto*, *Quercus ithaburensis*, *Quercus cerris*, *Quercus pubescens* a *Quercus robur*. Zóna jedle (*Abies*) so subzónami *Fagus* sp., *Pinus sylvestris* a *Pinus nigra* sa pohybuje v nadmorskej výške medzi 700 a 1 800 m n. m. a pokrýva 11,8% rozlohy. Pseudoalpínske pásmo sa nachádza v nadmorskej výške viac ako 1600 m n. m. a zaberá 1,5% rozlohy krajiny. V tejto zóne možno nájsť okrem iného druhy *Juniperus nana*, *Juniperus foetidissima*, *Festuca* sp., *Astragalus* sp. a *Sesleria* sp.

Vo vlastníctve štátu je 70%-80% lesov, zvyšok spravujú súkromní vlastníci. V roku 2010 až 3.595.000 ha lesnej pôdy bolo orientovaných na produkciu drevnej hmoty. Nadzemná biomasa lesov predstavovala 132 miliárd ton. V hospodárskych lesoch sa v r. 2007 vyťažilo 2.038.000 m³ priemyselného dreva – guľatiny (neslúžiace na výrobu energie). Drevospracujúci priemysel ponúka rezané drevo, drevovláknité dosky, drevotriekové dosky, drevoviny a palivové drevo, ako aj drevnú štiepku a kôru pre bioenergetiku. Medzi významné produkty lesov patrí kôra, živica, med, malé bobule, aromatické listy, huby, liečivé byliny, divina a krmivo. Účast

ťažby dreva v národnom hospodárstve je malá, hoci v sektore lesného hospodárstva v roku 1999 pracovalo asi 35.000 ľudí. V súčasnosti je trvalo udržateľné obhospodarovanie lesov (SFM) obhospodarovaním lesov životaschopným spôsobom s cieľom dosiahnuť environmentálne, sociálne a ekonomické výhody pre súčasné a budúce generácie.

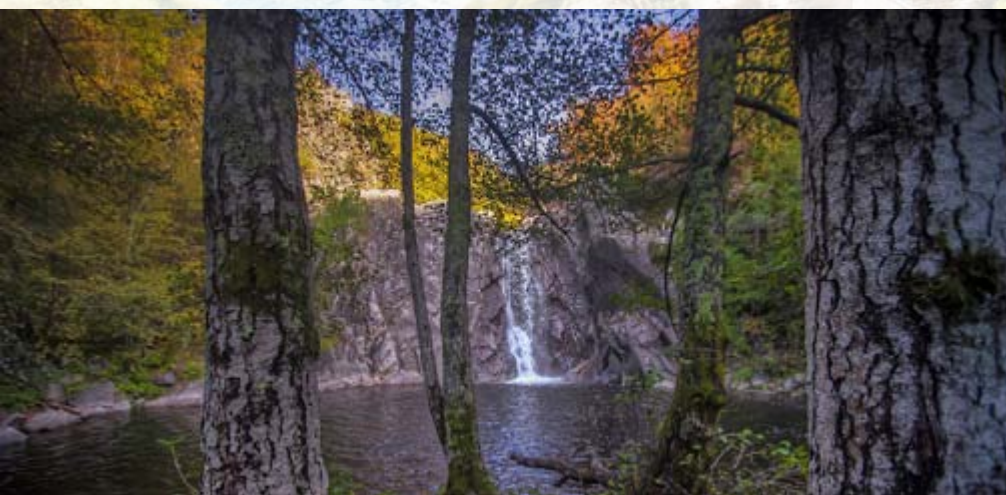
Grécke lesy čelia dôležitým hrozbám a rizikám, ktoré ohrozujú rovnováhu ekosystému. Najväčším problémom gréckych lesov je nedostatočné hospodárenie. V Grécku došlo v posledných rokoch k vážnym prírodným katastrofám spojeným s požiarimi a povodňami, ktoré sú neoddeliteľne spojené s jeho geografickou polohou, geológiou, geomorfológiou, vegetáciou a prevládajúcimi klimatickými podmienkami. Vytrácajú sa tradičné

zamestnania vidieckeho obyvateľstva pri spievajúce k ochrane (výroba živice, spádové plodiny, rozsiahla pastva), čo má za následok akumuláciu biomasy v ekosystémoch Stredozemného mora a stala sa zraniteľnejšou voči požiarom. Priemerne ročne padne za obeť požiarom 53.000 ha lesa. Po nich nastupuje erózia, jeden z hlavných problémov horských lesov v Grécku. Na vrchu Pieria bola za posledných 30 rokov pozorovaná tiež rozsiahla nekróza borovice lesnej spôsobená kombinovaným pôsobením primárnej patogénnej huby *Peridermium pini* a podkôrneho hmyzu a zdravotný stav v borovicovom lese lesnom v tejto oblasti alarmujúci.

Okrem bežných lesov v Grécku existujú aj lesy estetické, čo znamená, lesy so zvláštnou prírodnou krásou. Ide napríklad o palmový les Vai na ostrove na východe Kréty, dubový les na ostrove Foloi Peloponnese a iné.

Národné parky zaberajú 68.732 ha, z ktorých na jadrovou časť pripadá 34.378 ha. Najvýznamnejšie sú na hore Olymp, na hore Parnassus v strednom Grécku.

Fauna v gréckych lesoch sa vyznačuje vysokou biodiverzitou. Okrem početných druhov vtákov, plazov a hmyzu existuje aj pozoruhodná rozmanitosť cicavcov žijúcich v gréckych lesoch, z ktorých najvýznamnejší je medveď hnedý (*Ursus arctos*), mačka divá (*Felis silvestris*), šakal (*Canis aureus*), vlk (*Canis lupus*) a jazvec (*Meles meles*).

Čarovná noc v horách Pelionu

Polostrov Pelion v strednom Grécku je husto porastený dubmi, bukmi, javormi a platanmi. Vďaka nespočetným potokom a bystrinám sa tu darí bohatej vegetácii a lesy oplývajú bohatou vlhkosťou. Tieto lesy sú domovom vzácných saprofágnej chrobáče, živiacej sa rozkladajúcimi zvyškami, ale aj dravých bystruškovitých chrobákov. Samozrejme najviac sú vyhľadávané rody *Carabus* a *Procerus*, ale žije tu aj množstvo vzácných kováčikov, fuzačov, či zástupcov verejnosti menej známych čeľadí. Dedinky v horách Pelionu sú osadené jablňovými sadmi a jedlými gaštanmi. V nižších polohách sa tu hojne stretávajú s vyrovnanými radmi mandľovníkov a olív, ktoré sú domovom krasoňovitých chrobákov, medzi ktorými vynikajú veľké druhy rodu *Capnodis*.

Juhozápadným smerom od prístavného mesta Volos, sú malé pobrežné dedinky s malebnými prístavmi rybárskych bárk a plážami s hnedočervenými kamienkami, ktoré pre vysoký obsah železa blahodarne pôsobia pri liečbe reumatizmu. Neraz ma sediac v rohu rybárskej krčmičky na okraji malého prístavu, upútal známy zvuk letiaceho chrobáka a vzápätí na blízkom kmeni niekoľkých vysokých borovic pristál nádherný tmavo sfarbený, až štyri centimetre veľký, zástupca skupiny krasoňovitých chrobákov *Chalcophora detrita* ssp. *marani*, so štyrmi veľkými zlatými bodkami na krovkách, ktorého nominátnu formu *Chalcophora detrita* ssp. *detrita*, som pred pár rokmi pozoroval v horách Turecka i na gréckom ostrove Thasos. Ich príbuzná, kovovo medená *Chalcophora mariana* žijúca u nás, ktorej vývoj prebieha taktiež v borovici, je najväčším krasoňovitým chrobákom slovenskej prírody. Preto som mal z objavy týchto veľkých detí slnka priamo v dosahu mora radosť. O pár metrov ďalej, učupené v rohu prístavu

Prenádherná bystruška z lesov Pelionu

rybárskych bárk rástli zakrpatené stromy cyprusa, v ktorých som objavil čerstvé výletové otvory oválneho tvaru. Signalizovali prítomnosť ďalšieho druhu krasoňa a skutočne nasledujúce dni pri „vyleťákoch“ sedeli modré nepoškvrnené imága *Buprestis cupressi*, so žltou kresbou kroviek a menšie *Buprestis dalmatina*, sfarbené podobne. Na kvety čerňák za lodenicou nalietavali zlatone *Potosia cuprea* v nepreberných farebných varietach a *Potosia angustata*. Vzácne sa ukázala veľká, zlatom žiariaca *Cetonischema auruginosa*. Raz dokonca som zaregistroval pohyb pri kmeni datľovníka a zodvihol nosánika palmového (*Rhynchophorus ferrugineus*), ktorý je v posledných rokoch postrachom paliem na celom svete. Medzinárodnou lodnou

dopravou a obchodom sa z juhovýchodnej Ázie rozšíril do Stredomoria, kde je významným škodcom rôznych druhov paliem. Pred pár rokmi sme ho spolu s manželkou Danou zaznamenali v rekordnom množstve, priamo v jachtovom prístave mestečka Tolo, na Peloponéze, kde úspešne likvidoval aleje paliem datľových. Napadnutý strom bezpečne poznáte podľa žltých vejárov listov v korune. To však už palme nie je pomoci... Chrobák ozdobený dopredu trčiacej cyranovským nosom je až štyri centimetre veľký, krásne zamatovo červený s čiernymi škvrnami na štíte a krovkách, vzácne je celý čierny. Celkovou vizážou dáva najavo svoj tropický pôvod.

Pred samotnou cestou do Grécka som na aplikácii Google Earth, objavil zaujímavú entomologickú lokalitu, ktorú sme teraz išli preveriť. Vstup vydláždenou cestou cez kamennú vstupnú bránu veľké nádeje nedával, ale samotné kmene dubov cerových (*Quercus cerris*) s „výletákmi“ po veľkých fuzačoch úctyhodných rozmerov, aké som doteraz nikdy nevidel, zoskupené v peknej parkovej krajine boli „iná káva“. To už som začínal tušiť, že nás čaká čarovná noc v lesoch Pelionu. Keď po zotmení pri päte dubu vo svetle človej lampy zbadám abnormálne veľkú samičku našej pilune *Prionus coriarius*, príbuzného druhu *Prionus besikanus*, veľkú takmer sedem centimetrov a na vedľajšom kmeni podobne veľkého samčeka, prestávam vnímať okolitý svet a plne prepadam entomologickému nadšeniu. Ďalšia samička a nádherný samček. Z jedného výletového otvoru vykúkajú oči a tykadlá, ako z vedecko-fantastického filmu. Patria tmavohnedej samičke ďalšieho trochu menšieho druhu *Prinobius myardi* ssp. *slamorum*. Vylákaná svetlom baterky odmieta vyliezť. O chvíľu už veselo pobehuje po hlboko zbrázdenej kôre stromu, ktorý určite pamätá pekných pár desaťročí. V prachu cestičky sa niečo pohybuje. Okamžite tam namierim kužeľ baterky a opäť obrovský chrobák. Tentokrát je to samička elegantného *Cerambyx welensii*. Je skutočne nádherná, netrvá dlho a pridáva sa k nej roztúžený samček. To všetko v priebehu ani nie hodiny. O chvíľu už pozorujem ďalší druh. Štíhleho šviháka s dvakrát tak dlhými tykadlami ako telo, fuzača *Cerambyx cerdo* ssp. *pīsteri*, roztúžene naháňajúceho samičku medzi výletovými otvormi. Pozorovať na jedinej, aj keď skutočne nádhornej lokalite všetky veľké európske fuzačovité chrobáky počas jedného večera, je splnením sna každého entomológa. To sa mi podarilo o chvíľu, keď som v rozvetvenej korune neďalekého dubu objavil sedieť mohutnú samicu najväčšieho fuzačovitého chrobáka Európy *Rhessus sericollis*. Týchto hmyzích obrov gréckej noci som počas takmer tridsiatich návštev všetkých kútov Hellady, pozoroval v horách Olympu, Pindosu, Parnassu, dokonca v pohorí Taygetos na Peloponéze, ale aj v dosahu mora v malých skupinkách mohutných stromov. Stále to však bolo na solitérnych platanoch, alebo topoľoch. Nález na dube ma prekvapil, aj keď som z literatúry vedel, že k vývoju larválnych štádií si tento druh vyberá z viacerých listnatých drevín. Excelentný večer zakončujeme pozorovaním tmavohnedých kováčikov *Melanotus fusciceps* sediacych v dutinách, a keď na svetlo baterky priletel dezorientovaný najväčší mravcovec Európy *Palpares libolullioides*, bolo dokonale učené zadosť úplne.

Do tejto časti Grécka som sa rozhodol vycestovať s nádejou, že sa mi podarí nájsť prírodnú lokalitu k pozorovaniu pilún *Prionus besikanus*. Títo hmyzí obri žijúci na balkánskom polostrove a v príľahlej časti Turecka, sú príbuzní nášho najväčšieho fuzačovitého

Výletové otvory krasoňa *Buprestis cupressi* v kmeni cyprusa.

chrobáka fuzača zavalitého (*Ergates faber*), žijúceho v borovicových lesoch Záhoria, takmer rovnako veľkého, no štíhlejšieho fuzača drsnotykadlového (*Aegosoma scabricornis*) a mimoriadne vzácnaj iba 35 mm veľkej *Tragosoma depsarium*, ojedinele hlásenej z Vysokých Tatier. Patria k prastarému tribu Prionini, do ktorého radíme aj najväčšieho chrobáka sveta 22 centimetrov veľkého juhoamerického fuzača *Titanus giganteus*, ktorého som mal možnosť pozorovať v pralesoch Amazónie. Že sa mi to podarí v takom rozsahu, mi nenapadlo ani vo sne. Zvlášť, keď pri ďalších návštevách sa pozorovanie krásnych hmyzích obrov noci Peliónskej opakovalo.

Preskúmavali sme aj úbočia neďalekého pohoria Othrys s peknými zelenými kaňon-

Nosánik Palmový

mi medzi horami, ktoré v nižších polohách vystriedali pastviny koní, ovcí a hovädzieho dobytku. Tie boli výbornou lokalitou na pozorovanie života koprofágov. Chrobákov živiacych sa trusom byľinožravcov, ktorých vývoj prebieha v komôrkach vyhrabaných v zemi, priamo pod exkrementami. Vyhrabať z hĺbky pol metra v kamenistej pôde ukrytého valihnoja, hnojníka či skarabea, dá v štyridsať stupňovej horúčave na slnkom rozžeravenom svahu stredomorskej stepi celkom zabráť. O to väčšia je potom radosť z nálezu rôznymi výrastkami na hlave a štíte ozdobených rohatých obrnencov hmyzej ríše, ktorými sa práve táto skupina chrobákov vyznačuje. Kto raz videl v prírode guľičku trusu si valiaceho skarabea, nosorožím rohom ozbrojeného lajniaka, či zlatom žiariaceho chrobáka rodu *Geotrupes* pri práci na kravskom „koláči“, snažiaceho sa zabezpečiť potravu pre svoju novú generáciu, nikdy na to nezabudne. Príhodné je, že jeden z vyhľadávaných koprofágnych chrobákov tejto oblasti polostrova Pelion, ktorý bol podľa gréckych povestí domovom Kentaurov a nesie pomenovanie po Peliovi – otcovi mýtického Achillea, má vedecké meno *Cheironitis* a kentaur Cheirón, bol vychovávateľom bájneho Achillea. Tu sa teda neoddeliteľne snubi entomológia s históriou. Počas niekoľkých exkurzií sa mi podarilo zaznamenať niekoľko pekných veľkých druhov patriacych do rodu *Geotrupes*, *Copris*, *Scarabaeus*, *Cheironitis*, ale aj menších no o to ozdobnejších rodov *Onthophagus*, *Gymnopleurus*, *Odonteus* a samozrejme bezpočet jedincov mnohopočetnej skupiny rodu *Aphodius*. O pár kilometrov ďalej, pri návšteve horskej dedinky Kokkoti, ma na typickom námestíčku pod mohutným Platanom východným, ktorý v Grécku nahrádza našu slovenskú lipu, opäť upútal nález torza veľkej piluny. Chrobáka patriaceho do čelade *Cerambycidae*, ktorých sme pozorovali pri nočnej exkurzii v lesoch Pelionu. Je teda pravdepodobné, že ani v oblasti pohoria Othrys, tento druh nebude až tak vzácny.

Text a foto: Rudolf Gabzdil

Ako sa z účtovníka Riaditeľstva ŠLS v Banskej Bystrici stal popredný slovenský lesnícky historik

(2. časť Riaditeľ Pôdohospodárskeho archívu)

Pôdohospodársky archív bol v povojnovom období na Slovensku novou inštitúciou a teda veľa záviselo od jeho riaditeľa Júliusa Bartáka, aby mu dal správnu štruktúru, územné členenie, personálne obsadenie a potrebnú obsahovú náplň.

Odbor archívneho výskumu v lesníctve sa člení na niekoľko skupín (odvetví), z ktorých treba spomenúť:

- personálne výskumy,
- štruktúry lesných organizačných zložiek,
- politicko-správnych zložiek,
- osobitne lesnú dohliadačiu službu,
- lesohospodárske zariadenie,
- lesnícke školstvo
- a ďalšie podskupiny činnosti.

Okrem toho si archívne lesnícke vedomosti uvedomuje význam bádania aj o pôvodnom rozsahu a tvárnosti rozsiahlych komplexov prirodzených lesov a postupe ich zániku následkom antropickej činnosti. Objasňuje význam historického bádania o drevinovej skladbe prirodzených lesov a umelých posunoch drevín cez hranice ich prirodzeného rozšírenia.

Je pozoruhodné, že Barták, ktorý bol značnú časť svojej praxe radovým pracovníkom a nepôsobil v oblasti lesníckej histórie, správne nielen pochopil, ale aj dokázal konštituovať a riadiť takú organizáciu, akou bol Pôdohospodársky archív.

Hneď pri konštituovaní Pôdohospodárskeho archívu si dal do programu:

- spracovať prehľadné dejiny poľného a lesného hospodárstva na základe pôvodných prameňov literatúry,
- spracovať vznik a vývin lesného hospodárstva v štátnych organizáciách,
- vydať spracovanie poľnohospodárskych a lesníckych dejín,
- v spolupráci s oblastnými zložkami (pobočkami), Filozofickej fakulty a Vysokiej školy technickej a formujúcej sa Vysokiej školy poľnohospodárskeho a lesníckeho inžinierstva v Košiciach spracovať monograficky najcharakteristickejšie hospodárske celky,
- vydávanie mesačníka „Zborník pre hospodárske a sociálne dejiny“,
- dokončiť spracovávanú lesnícku terminológiu

Mal načrtnutý rozvoj i personálne obsadenie všetkých osem svojich pobočiek v rámci Slovenska, ktoré postupne realizoval. A to nielen odbornými pracovníkmi, ale aj vedeckými silami. Ďalšou dôležitou

Gejza Balaša

Gergelyi Otmar prednosta PA – pobočka Humenné

úlohou bolo zabezpečiť sústredenie, t.j. sťahovanie všetkých starých archívov na bývalých veľkostatkoch, najmä tých dominantných (Coburg, Pállfy, Apponyi, Illesházy, Károlyi, Drugett, Sztárayi a pod.), ale aj cirkevných a kompososorátnych na jednotlivé pobočky.

Záchrana týchto starých archívov bola v povojnovom období veľmi aktuálna, pretože celý pozostatok po tzv. pánoch, vykorisťovateľoch, statkároch, či už išlo o kaštiele, ich vybavenie, dendrologické objekty – parky, sa húfne rabovali, knižnice rozkrádali. V lepšom prípade tieto majetky dostávali do užívania obce, jednotné roľnícke družstvá, ktoré tieto historické priestory využívali ako sklady, maštale, výrobné a manipulačné priestory.

Že mal Barták správnu guráž na zachovanie historických dokumentov svedčí aj skutočnosť, že sa zachovalo niekoľko listov Pôdohospodárskeho archívu na rôzne inštitúcie do Budapešti, v ktorých žiadal vrátenie týchto dokumentov, alebo aspoň ich kópie. Menovite chcel zosumarizovať archívne Banskej a lesníckej akadémie v Banskej Štiavnici, riaditeľstiev štátnych lesov v Solivare, Banskej Bystrici, Liptovskom Hrádku a Žarnovici. V roku 1953 takto korešpondoval s Ministerstvom financií a Krajinským archívom v Budapešti, avšak neúspešne. Nebola to však len Bartáková osobná iniciatíva. Z listu Prezídia Povereníctva pôdohospodárstva a pozemkovej reformy zo dňa 9.11.1949 sa dozvedáme, že minister zahraničných vecí ČSR dekrétom menoval Bartáka ako znalca do Zmiešanej čl.-maďarskej komisie pre niektoré nevyriešené finančné a hospodárske otázky medzi ČSR a Maďarskom. Na plánované rokovanie do Budapešti dňa 16.11.1949 aj vycestoval, výsledky mali však len kozmetický charakter, maďarská strana považuje všetky archívne dokumenty z uhorských čias za svoj výlučný majetok.

Rovnako sa zachovali písomné dokumenty v ktorých Barták žiada pozostalých po významných slovenských lesníkoch a možné pracovnú pozostalosť po týchto ľuďoch. Píše napr. vdove Jolane Kavuljakovej do Dolného Kubína, u ktorej sa podarilo zaistiť pracovnú pozostalosť po manželovi a previesť ju do pobočky Pôdohospodárskeho archívu do Trenčína. Vedúci trenčianskej pobočky archívu J. Watzko ju bol v marci 1955 prevziať.

Takto sa postupne Bartákovi striedavo darilo kompletizovať staré lesnícke písomnosti do pobočiek Pôdohospodárskeho archívu.

Okrem vlastných archíválií Pôdohospodársky archív vykonával aj množstvo osvetovej činnosti, ktorá bola podmienená vlastnou Bartákovou iniciatívou. Napr. listom zo dňa 17.2.1951 oznamujú Čsl. štátnym lesom, n. p. Oblastné riaditeľstvo v Bratislave zriade-

Jozef Oravský – prednosta PA – pobočka Levoča

nie ústrednej lesníckej knižnice podniku Čsl. štátne lesy. Knižnicu by operatívne prevádzkoval Pôdohospodársky archív na svoje náklady (výpožičky), ale by ostala vo vlastníctve podniku Čsl. štátne lesy. Bolo to typické Bartákove gesto pre dobro vecí.

Riaditeľ Július Barták z funkcie riaditeľa Pôdohospodárskeho archívu sa rovnako vehementne zasadzoval aj o zriadenie lesnícko – poľovníckeho a drevárskeho múzea na zvolenskom zámku. Z jesene roku 1953 sa zachovala bohatá korešpondencia medzi ním a Poverením kultúry. V jednom z listov (2.12.1953) podporuje návrhy profesora Gejzu Balašu z krajského múzea v B. Bystrici, aby bol pre pripravované múzeum vo Zvolene uvoľnený prednosta Zoologického ústavu Vysokej školy lesníckej a drevárskej vo Zvolene Ing. Ján Madlen. Jeho uvoľnenie z doterajšieho pôsobenia už Barták prerokoval s rektorom školy prof. Papánkom, ktorý síce s celkovým uvoľnením Ing. Madlena pre múzeum nesúhlasí, ale navrhuje pre neho úväzkovú, externú prácu. Navyše, rektor Papánek navrhuje, žeby pre múzeum mohol naplno pracovať aj ďalší pedagóg z Krupiny – zoológ Ing. Vachold a preparátor ústavu Hronec. Július Barták súbežne pracoval aj na zriadení ďalšieho múzea vo Svätom Antone – rozčlenenie drevárskej, lesníckej a poľovníckej problematiky medzi týmito dvomi navrhovanými múzeami by bolo už len otáz-

kou kompromisu a miestnej špecifiky. Drevárstvo inklinuje viac do Zvolena, poľovníctvo existenciou doterajších Coburgových zbierok viac do Svätého Antona a lesníctvo by historicky prislúchalo viac do Svätého Antona, ale rozhodujúce budú priestory a možné personálne obsadenie.

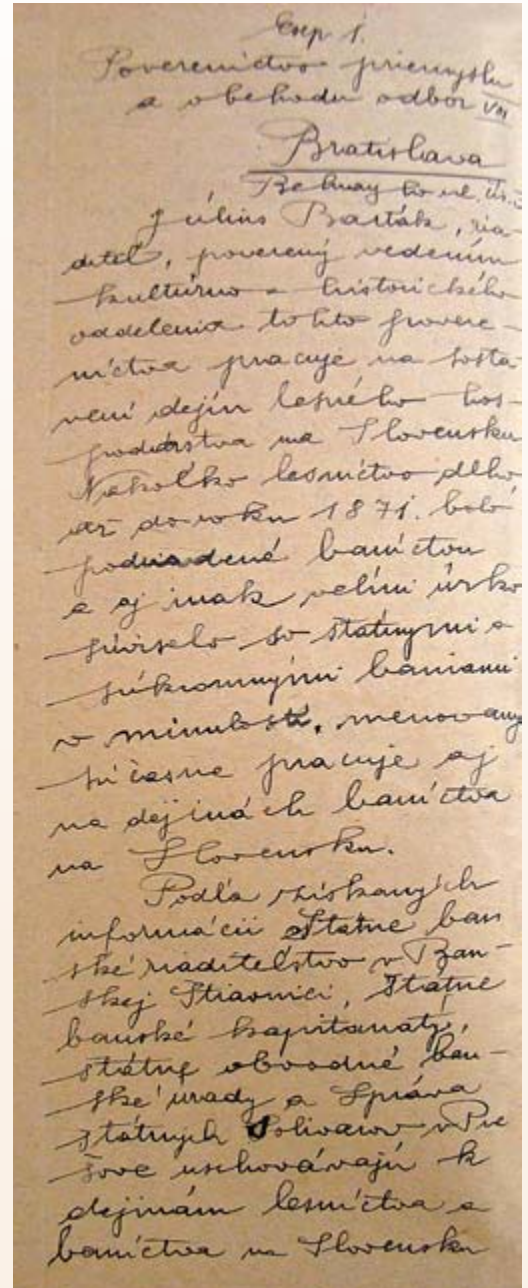
Pôdohospodársky archív v dobe svojho optimálneho personálneho i materiálneho vybavenia sa na Slovensku štatutárne členil na osem krajských pobočiek a archívnych stredísk, ktorých význam sa časom menil podľa kvality a kvalifikácie osobností, ktoré ich riadili.

- Ústredie i pobočka Bratislava – Július Barták, Richard Marsina, František Sedlák, Michal Kušík, Ján Purgina, Ľudovít Zachar,
- pobočka Nitra – Ján Dobrovodský,
- pobočka Turčiansky Svätý Martin – Mária Jeršová
- pobočka Banská Bystrica – Gejza Balaša
- pobočka Rimavská Sobota – Tibor Blatný
- pobočka Levoča – Jozef Oravský
- pobočka Košice – Štefan Rychnavský, Katarína Polinská
- pobočka Humenné – Otomar Gergelyi

Pôdohospodársky archív – z hľadiska lesníckeho bol vynikajúcim povojnovým začiatkom záchrany lesníckej minulosti a jej archívnej činnosti. Július Barták časovo predbehol všeobecnú celoslovenskú archívnu činnosť. Vznikol tak paradox, že pôdohospodárstvo malo na Slovensku svoj vrchný archívny orgán, naproti tomu iné hospodárske odvetvia nie. Bolo prirodzene preto len otázkou času, kedy sa táto anomália odstráni, resp. archívna činnosť celoslovensky upraviť.

Politické udalosti, rôznorodosť názorov na archívnu službu na Slovensku, ale aj časté reorganizácie zapríčinili relatívne skorú delimitáciu Pôdohospodárskeho archívu do jednotnej siete archívneho systému na Slovensku.

Protokol o odovzdaní Pôdohospodárskeho archívu bol napísaný 12.7.1955 na Pôdohospodárskom archíve v Bratislave za účasti Poverenia pôdohospodárstva, Slovenskej

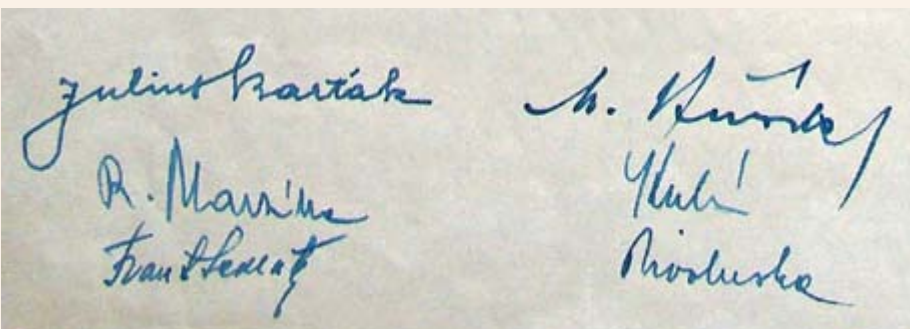

Bartákov rukopis peknej slovenčiny, s prihliadnutím na jeho maďarské školy

archívnej správy, Štátneho slovenského ústredného archívu a Archívnej správy Ministerstva vnútra Praha. A tak Poverenie vnútra prebralo ku dňu 1.1.1956 Pôdohospodársky archív do svojej správy.

Július Barták túto reorganizáciu niesol osobne, pretože Pôdohospodársky archív bol jeho „duševné vlastníctvo“, akoby sme dnes charakterizovali vzniknutú situáciu. Bez ohľadu na celoslovenské pozitívum reorganizácie aj dnes môžeme konštatovať, že z hľadiska lesníckeho, z hľadiska výskumu lesníckej histórie to bol pre lesníkov krok späť. Július Barták to aj v tomto duchu bral, vzápätí po zrušení (delimitácii) Pôdohospodárskeho archívu do Štátneho slovenského ústredného archívu odišiel do dôchodku. Pre slovenské lesníctvo však Július Barták vykonal ojedinelú službu, ktorú v podstate dodnes nemá kto oceniť.

Ing. Viliam Stockmann, CS.

Pekný čitateľný Bartákov podpis a jeho spolupracovníkov- Marsina, Sedlák, Kušík, Kubín a Pivoluska

120. výročie narodenia popredného zariad'ovateľa Ing. Anton Hatiar

Vedúca osobnosť a organizátor modernej slovenskej taxácie sa narodil 30.1.1901 v Ružomberku. Študoval na Štátnom gymnáziu v Ružomberku (1921), pokračoval na Lesníckom odbore Vysoké školy zemédeľskej v Brne (1926). Začínal v roku 1926 ako asistent na Správe Mestských lesov v Košiciach. V období rokov 1928-1930 pôsobil na Lesnej správe Třeboň (polesie Cep), pokračoval ako taxátor na Riaditeľstve štátnych lesov v Banskej Bystrici (1930-1935), v rokoch 1936-1939 bol vedúci Lesnej správy v Kráľovej Lehote – Svaríne. Od roku 1939 do roku 1945 bol vedúcim Taxačného oddelenia Riaditeľstva štátnych lesov v Banskej Bystrici. Stal sa zakladateľom a organizátorom hospodárskej úpravy lesov na Slovensku. Venoval sa metodológii vypracovania lesných hospodárskych plánov progresívnymi metódami, mapovaniu lesných porastov a ich ochrane proti nebezpečným vetrom, vytváraním rozčleňovacích priesečkov. Prostredníctvom lesných hospodárskych plánov dlhé roky usmerňoval lesné hospodárstvo na Slovensku. V rokoch 1945-1946 pôsobil na Ústrednom riaditeľstve štátnych lesov v Bratislave a súčasne prednášal zariadenie lesov na lesníckom oddelení Slovenskej vysokej školy technickej v Bratislave. V rokoch 1946-1951 bol vedúcim Taxácie štátnych lesov pre Slovensko v Ban-

skej Bystrici, v roku 1952 bol ústav preložený do Zvolena pod názvom Lesprojekt. V rokoch 1952-1958 bol hlavným inžinierom ústavu, 1958-1971 kolaudátor lesných hospodárskych plánov na Slovensku. Od roku 1971 na dôchodku.

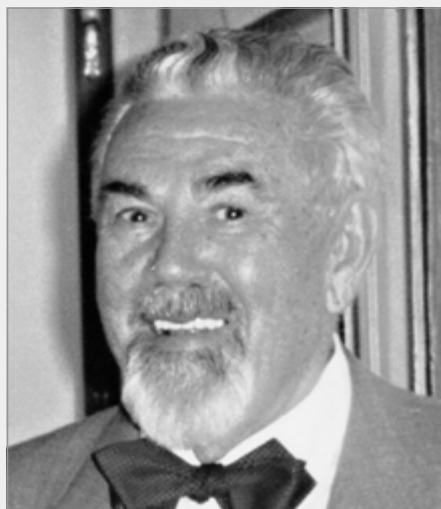
Viedol inventarizáciu slovenských lesov, ktorá pripravila komplexné údaje pre publikáciu „*Inventarizácia lesov Slovenska 1949-1953*“. Neskôr sa zamerával na otázky komplexnosti lesných hospodárskych plánov, rozdelenie lesov na trvalé jednotky, prevod výmladkových lesov na vysokokmenné, výsadbu rýchlorastúcich drevín, rozširovanie výberkového hospodárenia v lesoch, pestovateľské metódy sledujúce spevňovanie porastov a pod. Zaoberal sa aj bezškodným približovaním dreva z prebiehavých porastov v strmých terénoch, projektovaním približovacích ciest a ochranou mladých porastov. Vypracoval spôsob použitia leteckej snímky fotogrametrie v lesnej taxácii.

Je spoluautorom „*Technickej príručky hospodárskej úpravy lesov*“, autor smerníc pre inventarizáciu drobných lesov a rastových tabuliek najvýznamnejších drevín. Z jeho zlepšovacích návrhov sa uplatnila zlepšená taxačná príemerka a zrkadlový výškomer. Je autorom mnohých príspevkov v odborných časopisoch. Dostal pamätnú medailu za zásluhy o rozvoj pôdohospodárskych vied (Praha 1968), pamätnú medailu VÚLH (1969), pamätnú medailu 20. rokov TANAPu a iné. Má inštalovanú pamätnú tabuľu na budove Lesprojektu v Ružomberku (2001).

Zomrel 3.7.1984 v Kováčovej pri Zvolene.

Storočnica štiavnickej lesníckej a maliarskej legendy Ing. Jozef Lackovič

Narodil sa 25.3.1921 vo Svätom Jure, v rodine vinohradníka. Po absolvovaní základnej školy, pokračuje v roku 1936 na Štátnej reálke v Bratislave na Zochovej ulici, ktorú končí maturitou roku 1941. Pokračuje na Slovenskej vysokej škole technickej, odbor poľnohospodárskeho a lesníckeho inžinierstva v Bratislave, ktorú končí po jej presťahovaní do Košíc v roku 1946. S čerstvým diplomom lesného inžiniera začína roku 1946 na lesnom oddelení Okresného národného výboru v Košiciach. Ale túžba po domove zvíťazila, po roku požiadal vtedajšie Poverenie lesov a drevárskeho priemyslu o zamestnanie na jeho oddelení lesodohľadacej služby. Na Povereníctve lesov začína prvýkrát profesionálne využívať svoj maliarsky a kresliarsky talent keď začína vytvárať grafické návrhy na propagačné nálepky na zápalky, návrhy na plagáty a letáky k aprílovému „Mesiacu lesov“, „Týždňa lesov“ a začína s prvými ilustráciami v časopisoch a iných tlačovinách. V roku 1953 bol služobne preložený do Malaciek na Krajskú správu lesov, tu dostal aj služobný byt. V Malackách však dlho nepobudol, pretože už v roku 1955 sa začal zaujímať o pedagogickú lesnícku činnosť v Banskej Štiavnici na tamtojšej Lesníckej technickej škole. Možno sa domnie-

vať, že toto jeho životné rozhodnutie bolo motivované snahou byť aj lesníkom, ale na druhej strane mať priestor aj na rozvinutie umeleckej činnosti, ktorá v ňom driemala už od detstva.

V roku 1955 začína druhú a profesionálnu i umeleckú jeho najdôležitejšiu životnú etapu v Banskej Štiavnici, ktorú do konca svojho života neopustil. V Banskej Štiavnici dostal slu-

žobný byt – domček s rysmi tirolskej architektúry, zhodou okolností v Botanickej záhrade, tesnom susedstve školy, v krásnom prostredí, ktoré ho priamo inšpirovalo k maľovaniu. Jeho susedom na druhom konci Botanickej záhrady bol akademický maliar Jozef Kollár. Čo viac si mohol lesník a nádejný adept umenia želať? Na škole bol jeho hlavným učebným predmetom pestovanie lesov. Okrem toho vyučoval aj technické kreslenie a sezónne aj iné odborné predmety. V odbore pestovania lesov sa postupne vypracoval na odborníka, ktorý viedol aj všetky učebné praxe na Školskom polesí v Kysihýbli, ktoré boli na vysokej úrovni. Aj vďaka Lackovičovi školu opúšťali absolventi z ktorých sa v praxi stali významní pestovatelia našich lesov. Spolu s dcérou Máriou napísal v roku 2000 knihu spomienok pod názvom *Genius loci*, dielko, vyrozprávané historicko-umeleckou časomierou, ktorou približuje svoj život, svoju lesnícku profesiu a svoj umelecký rast i čítanie. Namaľoval cca 200 obrazov, mal do 20 samostatných i kolektívnych výstav na Slovensku i v zahraničí, jeho diela sú zastúpené v múzeách i galériách. Zomrel 19.4.2009 v Banskej Štiavnici.

Ing. Viliam Stockmann, CSC.

KAŠTIEĽSKÉ NOVINKY

Priatelia, začiatok nového roka sa nesie aj v analyzovaní roka minulého a v stanovení nových cieľov a výziev. Pandémia nás pribzdila, no rozhodne nezastavila, veď posúďte sami.

Svadby, oslavy, ubytovanie, firemné podujatia, kultúrne podujatie, prehliadky kaštieľa, prevádzka kaštieľa alebo iné príležitostné udalosti. Všetky tieto služby kaštieľ Palárikovo poskytuje, pre viac informácií nás neváhajte kedykoľvek kontaktovať na tel. č.: +421 905 425 305, alebo prostredníctvom e-mailu: kastiel.palarikovo@lesy.sk

V dnešnom článku sme pre Vás vybrali TOP 10 udalostí roku 2020:

1. SVADBY – a služby so svadbou súvisiace sú naším primárnym produktom
2. PLES – novinka roku 2020, z ktorej plánujeme spraviť pravidelnú udalosť
3. UBYTOVANIE – spustenie programu pravidelného ubytovania
4. PRACOVNÁ PORADA – COVID OBDOBIE – uskutočniteľné za dodržania prísnych bezpečnostných opatrení v súlade s platnými pravidlami Úradu verejného zdravotníctva (ÚVZ)
5. LETNÁ TERASA – fungujúca prostredníctvom výdajného okienka
6. KONCERT – COVID OBDOBIE – uskutočniteľné za dodržania prísnych bezpečnostných opatrení v súlade s platnými pravidlami Úradu verejného zdravotníctva (ÚVZ)
7. SVADOBNÉ OCHUTNÁVKY – v súkromnej jedálni v rámci apartmánu
8. PREZENTÁCIA kaštieľa Palárikovo na rôznych veľtrhoch
9. PREHLIADKY KAŠTIEĽA
10. NATÁČANIE SERIÁLU – za dodržania prísnych bezpečnostných opatrení v súlade s platnými pravidlami Úradu verejného zdravotníctva (ÚVZ)

Všetko zlé je na niečo dobré – súčasnú situáciu využívame na zlepšovanie už existujúcich služieb a údržbu a skrášenie interiéru kaštieľa.

Pripravujeme pre Vás množstvo novinek. Jednou z nich bude spustenie prehliadok vodárenskej veže, či obohatenie už existujúcich prehliadok kaštieľa. Prehliadky budú v jeden deň tak, aby ste svoj deň využili naplno a mohli navštíviť obe miesta.

Prehliadky kaštieľa sú plánované v sobotu o 10:00 hod., prehliadky vodárenskej veže o 11:00 hod. Sezónu prehliadok plánujeme spustiť 01.05.2021 Dňom otvorených dve-

rí, samozrejme pokiaľ to epidemiologická situácia dovolí. Sezóna prehliadok sa uzavrie koncom septembra koncertom klasickej hudby – termín tohto podujatia upresníme v priebehu roka.

Kalendár akcií, či novinky z prostredia kaštieľa, viete odoberať aj formou e-mailu. Stačí ak sa nám ozvete na e-mail: kastiel.palarikovo@lesy.sk a my Vám budeme pravi-

delne zasielať novinky z prostredia kaštieľa. Všetko aktuálne nájdete aj na našej facebookovej stránke: Kaštieľ Palárikovo, a čoskoro aj na vylepšenej web stránke: www.palarikovo.lesy.sk.

Záverom by sme Vám chceli popriať hlavne pevné zdravie a veľa pozitívnej energie.

S pozdravom

Váš kaštieľ

Uveríte

Prírodný turizmus je jednou z ciest, na ktorú sa pomaly v rámci lesníctva vydávame. Každý človek, tak zžitý s prírodou ako lesníci vie, že príprava do terénu ako aj príprava pracoviska, je to najdôležitejšie a v žiadnom prípade ju netreba podceňovať. A keď už lesníci niečo robia, tak to robia na 120%. O tom sa môžete presvedčiť vo vysokohorských lesoch v správe lesníckej spoločnosti, ktoré plnia výlučne rekreačnú funkciu.

Na základe rozhodnutia vrcholových pracovníkov, bude v týchto lesoch (na každý jeden ár plochy) umiestnená jedna sada na prežitie. Súčasťou tejto sady bude mapa vyobrazujúca zabezpečené ohniska a oddychové miesta, v rámci ktorých ju budú môcť návštevníci použiť, rovnako ako aj ďalšie body, na ktoré bude možné v smere rôznych turistických trás použité a očistené balíčky pomoci zanechať.

Lesoturizmu zdar!

Nájdí 10 rozdielov

RECEPTÁR

Horársky hamburger

Na 4 veľké horárske hamburgery potrebujeme: 500g jeleň – orez, 200g bravčový bôčik, 1 vajce, 1 cibuľu, 3 strúčiky cesnaku, olej, soľ, sladká paprika, chilli, čierne korenie, 4 ks veľké žemle, 8 plátkov tvrdého syra, ľadový šalát, paradajka, cibuľa, kyslá smotana ochutená pretlačeným cesnakom, horčica, kečup.

Oba druhy mäsa zomelieme. Odporúčame pritom použiť sitko s priemerom otvorov osem milimetrov. Do zomletého mäsa pridáme osem vajec, nadrobno nasekanú cibuľu, pretlačený cesnak, soľ a koreniny podľa chuti. Dôkladne vymiešame a necháme aspoň hodinu

odležať. Následne rozdelíme na štyri časti. S pomocou mikroténového sáčka vytvarujeme cca jeden centimeter hrubé placky. Tie opečieme z oboch strán na malom množstve oleja tak, aby bolo mäso jemne prepečené.

Medzi tým potrieme spodnú časť rozkrojenej žemle smotanou ochutenou cesnakom, na ňu položíme kolieska cibule, paradajky, ľadový šalát a plátok tvrdého syra, na ktorý následne ukladáme horúce opečené mäso, ktoré opätovne prekryjeme plátkom syra, pridáme kečup a vrstvieme zeleninu podľa chuti. Nakoniec prekryjeme vrchnou vrstvou žemle potretou horčicou.

MAREC 2021

Životné jubileá

50 rokov

Alexander Lorinc, technik, LS Modrý Kameň – OZ Levice**Ing. Milan Malý**, vedúci LO, LS Martin - OZ Žilina
Martin Stebnický, vedúci LO, LS Humenné – OZ Vranov n/Topľou**Marián Kondžura**, referent dopravy a mechanizácie – OZ Sobrance

60 rokov

Ján Medvec, vedúci LO, LS Majdán – OZ Smolenice
Ing. Ondrej Kičák, vedúci LS, LS Dechtice – OZ Smolenice**Pavel Pástor**, vedúci LO, LS Duchonka – OZ Prievidza
Anna Hrebíková, mzdový účtovník – OZ Považská Bystrica**Peter Sváda**, referent dopravy a mechanizácie – OZ Považská Bystrica**Jaroslav Falťan**, vedúci LO, LS Michalová – OZ Čierny Balog**Jaroslav Skokan**, vedúci LO, LS Spišská Nová Ves – OZ Prešov**Mgr. Michal Kuzma**, technik, LS Stropkov – OZ Vranov n/Topľou**Miroslav Bučko**, vedúci LO, LS Remetské Hámre – OZ Sobrance**Michal Miňo**, vedúci LO, LS Remetské Hámre – OZ Sobrance**Ing. Rudolf Bruchánik**, PhD. – špecialista pestovania - GR Banská Bystrica**Ing. Želmíra Lichá**, špecialista účtovník – GR Banská Bystrica

Pracovné jubileá

20 rokov

Ing. Radoslav Ľorko, referent dopravy a mechanizácie, dispečer dopravy dreva – OZ Námestovo**Rastislav Popik**, vedúci LO, LS Bardejov – OZ Prešov

25 rokov

Vladimír Kýpeť, vedúci LO, LS Modrý Kameň – OZ Levice**Mária Michňová**, účtovník – OZ Revúca**Anton Pustý**, vedúci LO, LS Kokošovce – OZ Prešov

Starobný dôchodok

Miroslav Hejnýš, vedúci LO, LS Liptovská Osada – OZ Liptovský Hrádok

Ing. Martina Velká

Erby
s nádychom
lesaErb obce Hermanovce
(okres Prešov)Erb obce Huncovce
(okres Kežmarok)Erb obce Jasenov
(okres Humenné)Erb obce Kľače
(okres Žilina)Erb obce Oslany
(okres Prievidza)Erb obce Paňa
(okres Nitra)

Erb obce Rudlov

Lesoklamy

Ak ešte stále netušíte, čo je na priložených obrázkoch, prezradíme Vám, že sa jedná o hubu. Tá bola prvýkrát spomenutá v časopise už v roku 1601, ale vedecky popísaná až v roku 1778. Objavovaním ďalších príbuzných druhov sa postupne premenovala z *Peziza leavis* a získala v súčasnosti akceptovaný vedecký názov *Crucibulum laeve*.

To, že *Crucibulum laeve* patrí medzi najbežnejšiu spomedzi húb označovaných ako „vtáčie hniezda“ neznamena, že jej prítomnosť zaregistruje každý. Sú totiž až príliš maličké a ľahko prehliadnuteľné. Táto pozoruhodná huba rastie na tlejúcim dreve, zvyčajne na malých vetvičkách a až v zrelom štádiu pripomína hniezda s „vajcami“. Tie sú pripevnené k spodnej časti hniezda jemnými niťami, ktoré sa lámu pri dopade dažďových kvapiek a „vajcia“ vypadávajú z hniezda. Týmto neobvyklým spôsobom sú spory tejto huby rozptyľované.

Patrí medzi saprofytické druhy a rastie bežne na vetvičkách, drevnej štiepke, starých škrupinách orechov, šiškách a niekedy aj na suchom truse. Nikdy sa nenachádzajú na hrubých kmeňoch ani priamo na pôde.

Pravdepodobne je tento druh pomerne bežný a rozšírený v celej Británii a Írsku, no tým, že je ťažko spozorovateľným, je o ich prítomnosti pomerne málo záznamov. Ich najbežnejším biotopom sú tmavé, vlhké lesy najmä v regiónoch v rámci studenej časti mierneho pásma kontinentálnej Severnej Ameriky, Ázie a Európy, a tiež na Slovensku.

-as-

„Zajtra bol iný deň“

„Svoju prácu používam ako spôsob pochopenia toho, ako som sa dostal tam, kde som dnes a ako som sa stal mužom, akým som dnes,“ priznáva Camille Kachani, národne uznávaný libanonský sochár a fotograf žijúci v Brazílii. V umeleckom svete je známy nielen ako zdatný fotograf, maliar a sochár, ale aj ekonóm a historik. Má neuveriteľný rozsah tvorby a jeho projekty spája zdravý rozum, ironický humor a angažovanosť v každodennom živote i umelcove osobné skúsenosti.

Konštruuje sochy inšpirované svojou rodinnou históriou a dôraz kladie na demonštráciu formovania svojej vlastnej identity v priebehu života a jej neustály vývin. Primárnym materiálom, ktorý využíva pri tvorbe je drevo a dôraz pre jeho celkovú dominanciu v rámci svojich sôch sa snaží pozdvihnúť prostredníctvom iných materiálov. Využíva prvky kombinovaných médií na dosiahnutie diel, ktoré nesú estetickú zdatnosť a zároveň sa dotýkajú univerzálnych ľudských tém.

Jeho diela sa nachádzajú v národných i verejných zbierkach a boli vystavené na medzinárodnej scéne.

„Vo svojej tvorbe invenčným spôsobom stvárnujem možnosti procesu transformácie prírody. Moje kúsky sú v podstate akési hybridné objekty vo víre pôvodných a primitívnych podmienok prírodných prvkov. Vždy pri práci využívam každodenné materiály a predmety, dávam im nové interpretácie, mením veľkosť mierok a tým i zmysel ich pôvodných funkcií,“ aj takéto hlboké myšlienky vám môžu pomôcť pochopiť to, čo sa snaží Camille vyjadriť.

Samotné názvy jeho diel, ako napríklad „Zajtra bol iný deň“ upozorňujú na nie úplne tradičného umelca. Posúďte sami.

-as-

